The Greek Review of Social Research

Vol 4 (1970)

4-5

Η άμοιβή εργασίας των εργατών: Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά επιδρώντα επί του σχηματισμού της

Σώζωντος Χατζόγλου

doi: [10.12681/grsr.507](https://doi.org/10.12681/grsr.507)

Copyright © 1970, Σώζωντος Χατζόγλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Χατζόγλου Σ. (1970). Η άμοιβή εργασίας των εργατών: Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά επιδρώντα επί του σχηματισμού της. *The Greek Review of Social Research*, 4, 202–216. <https://doi.org/10.12681/grsr.507>

ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν ἐργατῶν

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΕΠΙΔΡΩΝΤΑ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ

ὑπὸ
Σώζωντος Χατζόγλου

Διευθυντοῦ τῆς ΕΣΥΕ

α. εἰσαγωγικάί παρατηρήσεις

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ. Ἀντικείμενον τῆς παρούσης σπουδῆς εἶναι ἡ διερεῦνησις τῶν δημογραφικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν χαρακτηριστικῶν τὰ ὁποῖα ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς σχηματοποιήσεως τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν μεταποίησιν. Βασικῶς, τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἀποτελεῖ συνάρτησιν δύο παραγόντων: τῆς προσφορᾶς ἐργασίας καὶ τῆς στάθμης τεχνικῆς ἐξεικεύσεως αὐτῆς· ἥτοι, τῆς ἐλαστικότητος προσφορᾶς τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ τῆς βαθμίδος τεχνικῆς ἐξεικεύσεως αὐτοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τεχνολογικοῦ συγχρονισμοῦ τὴν σχηματιζομένην ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τῶν τεχνολογικῶν καινοτομῶν.

Ἐκδηλον τυγχάνει ὅτι ὁ τεχνολογικὸς συγχρονισμὸς τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ ποικίλλει κατὰ κλάδους παραγωγῆς καὶ κατὰ οἰκονομικὴν μονάδα· συνεπῶς, καὶ ὁ βαθμὸς τεχνικῆς ἐξεικεύσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, κατὰ περίπτωσιν καὶ κλάδον παραγωγῆς, εἶναι διάφορος ἐξ ἀπόψεως μορφωτικῆς στάθμης, χρόνου μαθητείας καὶ πρακτικῆς ἀσκήσεως. Ἡ διαβάθμισις αὐτῆς τῆς τεχνικῆς ἐξεικεύσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, σύμμορφος οὖσα πρὸς τὸν τεχνολογικὸν συγχρονισμόν τῶν κλάδων οἰκονομικῆς δραστηριότητος, μορφοποιεῖ καὶ ἀντίστοιχον κλιμάκωσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Ἡ οὕτω προκύπτουσα διαφορὰ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλάδους παραγωγῆς, ἀποτελεῖ καθολικὸν φαινόμενον ἐπὶ τῶν πάσης εἰσοδηματικῆς τάξεως χωρῶν, ὡς σχετιζομένη ὀργανικῶς πρὸς τὴν τεχνολογικὴν συγκρότησιν τῶν κλάδων τῆς μεταποιήσεως.¹ Πράγματι, αἱ *βαρεῖαι βιομηχανίαι* συγκροτοῦνται ἐκ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ περισσότερο πολυπλόκου ἐν σχέσει πρὸς τὰς *ελαφρὰς βιομηχανίας*. Τὸ πολὺπλοκον τῶν μηχανημάτων τῶν κλάδων παραγωγῆς τῆς πρώτης περιπτώσεως συνεπάγεται καὶ προσωπικὸν ὑψηλοτέρας τεχνικῆς στάθμης, πρὸς διασφάλισιν ὁμαλῆς λειτουργίας. Πλὴν τῶν βασικῶν αὐτῶν παραγόντων, ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἐπηρεάζεται καὶ ὑπὸ ἄλλων, συγκεκριμένως δὲ ὑπὸ ὀρισμένων ἀτομικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν δημογραφικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως. Ἡ ἐπίδρασις τῶν τελευταίων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν ἀναλύεται εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον, προσδιορίζεται δὲ ἡ βαρὺτης τῶν διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας.

Τὸ ὕψος ὅμως τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν δὲν ὀλοκληροῦται μόνον διὰ τῶν ἀπολαβῶν ἐκ τῆς παροχῆς τῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας τῶν. Ἡ ἀμοιβὴ

1. Βλέπε Σ. Μ. Χατζόγλου, *Ἡ διάθροσις τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν μισθωτῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν - βιοτεχνίαν*, κλιμαξί ἱεραρχήσεως τῶν κλάδων βιομηχανίας-βιοτεχνίας, ἐξ ἐπόψεως ὕψους μεγέθους ὀριαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας, σ. 27, Ἀθῆναι 1969.

αυτή συμπληρωθεί και δι' άλλων παροχών, συγκεκριμένως δε διά των παροχών της λεγομένης *ολικής καταναλώσεως* (collective consumption), ήτοι των διενεργουμένων δαπανών διά την υγείαν, κοινωνικήν ασφάλειαν, εκπαίδευσιν, κτλ. Κατά συνέπειαν, ή άμοιβή εργασίας εκάστου εργάτου πρέπει να προσανέανται και διά τού άντιστοιχού κονδυλίου των δαπανών αυτών.¹

ΠΛΑΙΣΙΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ. Τα πρὸς άνάλυσιν δεδομένα του παρόντος άρθρου ελήφθησαν εκ προσφάτως δημοσιευθείσης έρευνής της Έθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Έλλάδος επί της διαρθρώσεως και κατανομής της άμοιβής εργασίας των εργατών.² Σκοπός της έρευνής αυτής ήτο ή άποτύπωσις της άμοιβής εργασίας των εργατών εν σχέσει πρὸς ὀρισμένα χαρακτηριστικά ατομικής ὕψης τὰ ὁποία ἐπιδρουν ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἀπολύτου ὕψους της άμοιβής εργασίας. Τοιαῦτα χαρακτηριστικά εἶναι: τὸ ὄψλον, ή οἰκογενειακή κατάσταση, ή ηλικία, τὰ συνολικά ἔτη ὑπηρεσίας εἰς τήν ἐπιχείρησιν καί, τὸ σημαντικώτερον ὅλων, ὁ βαθμὸς επαγγελματικῆς εἰδικεύσεως τοῦ εργάτου.

Περίοδος ἀναφορᾶς τῶν στοιχείων τῆς έρευνῆς ὠρίσθη ὁ μὴν Ὀκτώβριος τοῦ ἔτους 1966, βάσει δὲ ἀποτυπώσεως τῶν οικονομικῶν δεδομένων ή έβδομάς. Ἡ έβδομαδιαία άμοιβή εργασίας τῶν εργατῶν ἀντιστοιχεί εἰς τὰς λεγομένας *τακτικάς ἀποδοχάς*, ήτοι τὰς καταβαλλομένας κατὰ τακτὴν ἡμερομηνίαν πληρωμῆς. Ἀμοιβή τοῦ σχήματος αὐτοῦ εἶναι: τὰ ἡμερομίσθια καί τὰ πάσης φύσεως συμπαραμαρτυοῦνα πρὸς τήν άμοιβήν αὐτὴν ἐπιδόματα. Κατὰ συνέπειαν, εἰς τήν ἀποτυπωθεῖσαν άμοιβήν εργασίας τῶν εργατῶν δὲν περιλαμβάνονται αἱ ἀποκαλοῦμεναι *ἐκτακτοὶ ἀποδοχαὶ* τῶν εργατῶν, ὡς εἶναι τὰ δῶρα ἑορτῶν (Χριστουγέννων-Πάσχα), τὸ ἐπίδομα ἀδείας, αἱ πάσης μορφῆς ἐπιχορηγήσεις εἰς χρῆμα (ἐπίδομα παραγωγῆς, βραβεῖα, κτλ.), ὡς καί αἱ παροχαὶ εἰς εἶδος. Ἀντιθέτως, αἱ συγκεντρωθεῖσαι τακτικά ἀποδοχαὶ τῶν εργατῶν περιλαμβάνουν τὸ κονδυλίον τοῦ ἀσφαλιστροῦ, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὰ νομοθετικῶς ἱσχύοντα, ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλλῃ ὡς ατομικὴν εἰσφορὰν ὁ εργάτης διά τήν κυρίαν καί τυχόν ὑπάρχουσαν ἐπικουρικὴν ἀσφάλειαν. Δὲν περιλαμβάνουν ὁμως τὰς εἰσφορὰς τῶν εργοδοτῶν δι' ἕκαστον εργάτην.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΙΣ. Ἡ ἐπιλογή τῶν δειγματοληπτικῶν μονάδων τῆς έρευνῆς ἐπὶ τῆς διαρθρώσεως καί κατανομῆς τῆς άμοιβῆς εργασίας τῶν εργατῶν εἰς τήν βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν διενηργήθη εκ τοῦ μητρώου καταστημάτων τὸ ὁποῖον εἶχε μορφο-

ποιηθῇ βάσει τῶν παραστατικῶν τῆς ἀπογραφῆς βιομηχανικῶν-βιοτεχνικῶν καταστημάτων τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου 1963. Τὸ μητρὸν τοῦτο περιλαμβάνει καταστήματα μὲ μέσιν ἔτησίαν ἀπασχόλησιν δέκα (10) καί ἄνω προσώπων, κατὰ τήν ἀρχικὴν τὸν ἀπογραφῆν.

Τὸ ἑφαρμοσθὲν σχῆμα δειγματοληψίας ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ εἶναι ἐκεῖνο τῆς λεγομένης «στρωματοποιημένης διασδιακῆς δειγματοληψίας» μὲ ἴσας πιθανότητες ἐπιλογῆς. Κατὰ ταύτην ὀρίσθησαν: ὡς *πρωτογενῆς* δειγματοληπτικὴ μονάς τὸ βιομηχανικόν-βιοτεχνικόν κατάστημα μὲ μέσιν ἔτησίαν ὀλικὴν ἀπασχόλησιν δέκα (10) καί ἄνω προσώπων, κατὰ τήν ἀρχικὴν τοῦ ἀπογραφῆν, καί ὡς *δευτερογενῆς* δειγματοληπτικὴ μονάς ὁ εργάτης (εργάτρια) ἐντὸς τῆς ἐπιλεγείσης πρωτογενὸς δειγματοληπτικῆς μονάδος (κατάστημα).

Αἱ ἐπιλεγείσαι πρωτογενεῖς δειγματοληπτικαὶ μονάδες διηρρέθησαν εἰς τρία στρώματα καταστημάτων, διά τῆς θεσπίσεως ὡς «κριτηρίου ἐλέγχου» (control criterion) τῆς ὀλικῆς μέσης ἔτησίας ἀπασχολήσεως τῶν καταστημάτων, κατὰ τήν ἀρχικὴν τὸν ἀπογραφῆν. Τὰ οὗτω σχηματοποιηθέντα στρώματα καταστημάτων, διά τήν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς έρευνῆς, ἔχουν ὡς ἑξῆς: στρῶμα I, ἀπασχολούμενοι 10-19,99, στρῶμα II, ἀπασχολούμενοι 20-49,99, στρῶμα III, ἀπασχολούμενοι 50 καί ἄνω. Ἡ στρωματοποίησις αὕτῃ ἐγένετο κατὰ κλάδους οικονομικῆς δραστηριότητος, βάσει τῆς Διεθνoῦς Στατιστικῆς Ταξινόμησεως, εἰς ἐπίπεδον διψηφίου κατατάξεως. Ἐντὸς ἐκάστου κλάδου ἐπελέγησαν, δι' ἄπλῳ τυχαίῳ δειγματος, τόσαι πρωτογενεῖς δειγματοληπτικαὶ μονάδες (καταστήματα), ὅσαι ἐκρίθησαν ἀναγκαῖαι διά τήν ἐξασφάλισιν ἀξιοπιστῶν ἐκτιμῶσεων. Παραλλήλως, ἐντὸς ἐκάστης ἐπιλεγείσης πρωτογενὸς δειγματοληπτικῆς μονάδος διενηργήθη ἐπιλογή, εκ τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν εργατῶν (εργατριῶν), τῶν δευτερογενῶν δειγματοληπτικῶν μονάδων.

Ἡ ἐπιλογή τῶν δευτερογενῶν δειγματοληπτικῶν μονάδων ἐγένετο ὡς ἑξῆς: στρῶμα καταστημάτων I: ἡρενήθησαν πάντες οἱ ἀπασχολούμενοι εργάται κατὰ τήν περίοδον ἀναφορᾶς τῆς έρευνῆς· στρῶμα καταστημάτων II: ἡρενήθη ἀριθμὸς εργατῶν ἴσος πρὸς τὸ ἡμισυ τῶν ἀπασχολούμενων κατὰ τήν περίοδον ἀναφορᾶς τῆς έρευνῆς· στρῶμα καταστημάτων III: καταστήματα μὲ 50-99,99 εργάτας, ἐλήφθη δείγμα 1/5, καταστήματα μὲ 100-299,99 εργάτας, ἐλήφθη δείγμα 1/6, καταστήματα μὲ 300-499,99 εργάτας, ἐλήφθη δείγμα 1/7, καταστήματα μὲ 500 καί ἄνω εργάτας, ἐλήφθη δείγμα 1/10.

Ἡ ἐπιλογή τῶν δευτερογενῶν μονάδων, ἐντὸς τῶν πρωτογενῶν τοιούτων, διενηργήθη μὲ συστηματικὸν τρόπον. Πλαίσιον τῆς ἐπιλογῆς αὐτῆς ἀπετέλεσεν ή μισθοδοτικὴ κατάσταση τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1966 ἐκάστου τῶν πρὸς έρευναν καταστημάτων. Διά τῆς μεθόδου αὐτῆς ἐξησφαλίσθη ή πιστότης τοῦ πληθυσμοῦ

1. Βλέπε ΕΣΥΕ, *Έρευνα ἐπὶ τῆς δράσεως τῶν ὀργανισμῶν Κοινωνικῆς Ασφαλέσεως κατὰ τὸ ἔτος 1965*, Ἀθῆναι 1968.

2. Βλέπε ΕΣΥΕ, *Έρευνα ἐπὶ τῆς διαρθρώσεως καί κατανομῆς τῆς άμοιβῆς τῶν εργατῶν εἰς τήν βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν, 1966*, Ἀθῆναι 1969.

τῶν πρὸς ἔρευναν δευτερογενῶν δειγματοληπτικῶν μονάδων. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν δευτερογενῶν δειγματοληπτικῶν μονάδων διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐρεῦνης ἀνῆλθεν εἰς 29.000 πρόσωπα περίπου.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΘΡΩΣΙΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ. Ἡ γενικὴ διάρθρωσις τοῦ δειγματοληπτικοῦ σχήματος τῆς ἐρεῦνης, ἥτοι τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ τῶν καταστημάτων τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας καὶ τοῦ ἐκ τούτου ληφθέντος δείγματος καταστημάτων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐρεῦνης, ἀπεικονίζεται εἰς τὸν πίνακα 1.

Πίναξ 1. Γενικὴ διάρθρωσις τοῦ δειγματοληπτικοῦ σχήματος τῆς ἐρεῦνης

Στρώμα καταστημάτων	Ἀπασχολούμενοι ἐργάται	Ἀριθμὸς καταστημάτων ὁλικοῦ πληθυσμοῦ	συνόλου δείγματος	Δείγμα ἐπὶ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ καταστημάτων
I - III	10 καὶ ἄνω	5.959	1.964	33,0%
I	10 - 19,99	3.352	618	18,4%
II	20 - 49,99	1.697	436	25,7%
III	50 καὶ ἄνω	910	910	100,0%

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐμφαίνεται ὅτι τὰ καταστήματα τοῦ πληθυσμοῦ τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ στρώμα καταστημάτων III ἡρευνήθησαν ἀπογραφικῶς.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΕΩΣ. Ἡ ταξινόμησις τῶν ἐργατῶν ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς επαγγελματικῆς εἰδικεύσεως τῶν ἐγένετο βάσει «πλαισίου ὁρίσμων» τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος. Οἱ ὁρίσμοι αὗτοι εἶναι συναφεῖς πρὸς τοὺς διεθνῶς ἰσχύοντας καὶ ἔχουν ὡς ἀκολούθως: *Εἰδικευμένοι* χαρακτηρίζονται ὅσοι ἐργάται, λόγῳ ἐιδικῶν γνώσεων, ἱκανοτήτων καὶ ἐμπειρίας, χρησιμοποιοῦνται εἰς ἐργασίας τῶν ὁποίων αἱ δυσκολίαι, τὸ πολυπλεῖρον καὶ ἡ εὐθύνη ἀναλήψεως κρίνονται ὡς ἰδιόζυστα. Αἱ γνώσεις αὗται καὶ ἱκανότητες εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτηθῶν εἴτε μὲ μαθητὴν πειραυμένην ἀπὸ ἐπιτυχὴ ἐξέτασιν εἴτε μὲ μακροχρόνιον ἐμπειρίαν συμπληρουμένην ἐπίσης ἀπὸ ἐπιτυχὴ ἐξέτασιν. *Ἡμιεἰδικευμένοι* χαρακτηρίζονται ὅσοι ἐργάται χρησιμοποιοῦνται εἰς ἐπαναλαμβανόμενας περιοδικὰς ἐργασίας εὐκόλους, ἀπαιτούσας μικροτέραν εὐθύνην καὶ γνώσιν. Οἱ ἐργάται τῆς κατηγορίας αὗτης ἀποκοτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, γνώσεις καὶ πείραν διὰ τὴν ἐκτελουμένην ἐργασίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τριμήνου τοῦλάχιστον ἐξασκήσεως ἢ προσαρμογῆς, ἡ ὁποία δὲν περατοῦται ἀπαραίτητος δι' ἐξετάσεως. *Ἀπειδίκευτοι* χαρακτηρίζονται ὅσοι ἐργάται χρησιμοποιοῦνται εἰς ἀπλὰς ἐργασίας, θεωρουμένας ὡς βοηθητικάς, διὰ τὰς ὁποίας ἔστω καὶ περιορισμένη κατάρτισις ἢ ἐμπειρία δὲν εἶναι ἀπαραίτητος. *Νέοι ἐργάται* χαρακτηρίζονται ὅσοι, συνεπεία τοῦ νεαροῦ

τῆς ἡλικίας τῶν, λαμβάνουν μειωμέναν ἀποδοχὰς καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ταξινομηθῶν εἰς τὰς προαναφερθεῖσας τρεῖς κατηγορίας επαγγελματικῆς εἰδικεύσεως.

6. ἀξιολόγησις ἀποτελεσμάτων

Ι. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟΝ. Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῆς ἐρεῦνης ἀνῆρχετο τὸν μῆνα Ὀκτώβριον 1966 εἰς 202.000 πρόσωπα. Ὁ πληθυσμὸς αὗτος τῶν ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ 5,6% τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς Χώρας, εἰς τὸ 11,8% τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκονομικῶς ἐνεργῶν προσώπων τοῦ μὴ γεωργικοῦ τομέως τῆς οἰκονομίας καὶ εἰς τὸ 42% τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τοῦ κλάδου τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας, συμφῶνως πρὸς τὰ ἀπογραφικὰ δεδομένα τοῦ ἔτους 1961 (19 Μαρτίου). Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐρεῦνης τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1966, οἱ μὲν ἄρρενες ἀποτελοῦν τὸ 62%, αἱ δὲ θήλειες τὸ 38%. τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ τῆς ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ διενεργουμένης τριμηνιαίας ἐρεύνης καταστημάτων, κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ ἔτος, ἀνῆρχοντο εἰς 61,6% καὶ 38,4%. Ἡ ἀπογραφή πληθυσμοῦ τῆς 19ης Μαρτίου 1961 διεμόρφωσε ποσοστὰ συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ περιγραφομένου τομέως τῆς παραγωγῆς, διὰ μὲν τοὺς ἄρρενες 68,2%, διὰ δὲ τὰς θήλειες 31,8%· ἡ ἀντίστοιχος κατανομή τοῦ ἰδίου πληθυσμοῦ, βάσει τῶν στοιχείων τῆς τριμηνιαίας ἐρεύνης καταστημάτων τῆς ΕΣΥΕ, κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον 1961, ἀνῆρχετο εἰς 67,8% καὶ 32,2%. Συνοπτικῶς, αἱ περιγραφεῖσαι κατανομαὶ ἐμφανίζονται εἰς τὸν πίνακα 2.

Πίναξ 2. Ποσοστιαία συμμετοχὴ τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων μισθωτῶν βιομηχανίας-βιοτεχνίας

Μορφή ἐρεύνης - περίοδος ἀναφορᾶς	Ἄρρενες	Θήλειες
Ἔρευνα διαρθρώσεως ἀμοιβῆς ἐργασίας, Ὀκτώβριος 1966	62,0%	38,0%
Ἔρευνα καταστημάτων ΕΣΥΕ, Ὀκτώβριος 1966	61,6%	38,4%
Ἀπογραφή πληθυσμοῦ 1961 (19 Μαρτίου)	68,2%	31,8%
Ἔρευνα καταστημάτων ΕΣΥΕ, Μάρτιος 1961	67,8%	32,2%

ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΘΗΛΕΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ. Ἐκ τῶν δεδομένων τοῦ πίνακος 2 ἐμφαίνεται ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ θήλεος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἶναι αὐξουσα, ἐνῷ τοῦ ἄρρενος φθίνουσα, ἐξ ἐπόψεως ἑκατοστιαίας συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα διαφόρων αἰτίων, καὶ συγκεκριμένως τῆς ὑπεροχῆς τῶν θηλέων εἰς τὸν ὁλικὸν πληθυσμόν. (α) Ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ

του 1961 διεπιστώθη ότι επί του όλικού πληθυσμού της Χώρας υφίστατο υπεροχή τών θηλέων έναντι τών άρρένων κατά 5%. Τό αυτό ποσοστόν υπεροχής είχαν εξακριβωθεί και κατά την απογραφήν πληθυσμού 1951 (7 'Απριλίου) (βλ. πίνακας 3 και 4).

Πίναξ 3. 'Αριθμός θηλέων ανά 100 άρρενας, καθ' ομάδας ηλικιών. 'Απογραφαι 1961, 1951

Ομάδες ηλικιών	1961	1951
Όλοι αϊ ηλικία	105	105
0-14 ετών	95	95
15-29 ετών	102	104
30-44 ετών	110	108
45-64 ετών	106	112
65 και άνω	130	126

Πίναξ 4. 'Αριθμός θηλέων ανά 100 άρρενας, κατά περιοχάς. 'Απογραφαι 1961, 1951

Περιοχαι	1961	1951
Σύνολον Χώρας	105	105
Περιφέρεια Πρωτεύουσας	108	108
Λοιπαι άστικαι περιοχαι	99	101
'Ημιαστικαι περιοχαι	101	98
'Αγροτικαι περιοχαι	107	108

(β) 'Ο συνολικός πληθυσμός της Χώρας (10 ετών και άνω) κατά τό έτος 1928 ανήρχετο εις 4.815 χιλ., με κατανομήν κατά φύλον: άρρενες 2.366 χιλ., θήλεις 2.449 χιλ., ενώ κατά τό 1961 εις 6.888 χιλ., 3.333 χιλ. και 3.555 χιλ. αντίστοιχως. Έκ τών στοιχείων αυτών προκύπτει ότι ο συνολικός πληθυσμός (10 ετών και άνω) ηύξήθη τό 1961 έναντι του 1928 κατά 31,6%, τών άρρένων κατά 40,9% και τών θηλέων 45,2%.

Όσον άφορᾷ εις την διαμόρφωσιν του εργατικού δυναμικού, παρατηρούνται τά ακόλουθα:

(α) Προϊούσα υπήρξεν ή αύξησης του θήλεος εργατικού δυναμικού. Πράγματι, εκ τών πληθυσμιακών δεδομένων του έτους 1928 έμφανίζεται ότι ο συντελεστής συμμετοχής, διά πρόσωπα ηλικίας 10 ετών και άνω, εις τό εργατικόν δυναμικόν ανήρχετο διά μέν τούς άρρενας εις 83,4%, διά δε τās θήλεις εις 31,6%. Κατά τό 1961 οί αντίστοιχοι συντελεσταί συμμετοχής, επί του αυτού πληθυσμιακού πλαισίου, ήσαν: άρρενες 80,2%, θήλεις 36,3%. Τά ποσοστά αυτά δεικνύουν κάμψιν του συντελεστού συμμετοχής του άρρενος πληθυσμού και άνοδον του θήλεος πληθυσμού εις τό εργατικόν δυναμικόν.

(β) 'Ο οικονομικώς ενεργός πληθυσμός της Χώρας κατά τό έτος 1961 (άπογραφικά δεδομένα) ανήρχετο εις 3.663 χιλ., με κατανομήν κατά φύλον: άρρενες 2.458 χιλ., θήλεις 1.205 χιλ. Τά αντίστοιχα στοιχεία¹

1. Βλέπε Σ. Μ. Χατζόγλου, «Τό εργατικόν δυναμικόν εν 'Ελλάδι», Σπουδαι Α.Β.Σ.Π., 'Ακαδημαϊκόν έτος 1963-1964, τόμος ΙΑ, τεύχος 3.

κατά την άπογραφήν πληθυσμού 1951 (7 'Απριλίου) ήσαν: 3.105 χιλ., 2.255 χιλ. και 846 χιλ. Ούτω προκύπτει αύξησις του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού της Χώρας, εντός δεκαετίας, κατά 568.000 άτομα. 'Η αύξησης αυτή του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού επιμερίζεται ως εξής: άρρενες 119 χιλ., θήλεις 358 χιλ., ήτοι υπεροχή τών θηλέων εις τό εργατικόν δυναμικόν έναντι τών άρρένων κατά 56%.

(γ) 'Αξιον ιδιαιτερας σημειώσεως είναι τό γεγονός ότι ή συμμετοχή τών θηλέων ηύξήθη λίαν αισθητώς εις τόν μη γεωργικόν τομέα της παραγωγής. Συγκεκριμένως, τά άπογραφικά δεδομένα τών ετών 1961 και 1928 δεικνύουν ότι αϊ θήλεις έσημείωσαν τās ακόλουθους αύξήσεις: ομάδες τεχνικών και συναφών επαγγελμάτων, αύξησης 28.000 (1928: 18.000, 1961: 46.000), ήτοι κατά 156,6% ομάδες πωλητών και υπαλλήλων γραφείων, αύξησης 61.000 (1928: 8.000, 1961: 69.000), ήτοι κατά 7,6 φορές: ομάδες λοιπών υπηρεσιών, αύξησης 49.000 (1928: 39.000, 1961: 69.000), ήτοι κατά 125,6%.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ. 'Η κατανομή τών εργατών κατά κλάδους παραγωγής και φύλον εμφανίζει υπεροχήν τών άρρένων εις όλους τούς κλάδους της παραγωγής, πλην τριών (ύφαντικων ειδών, ειδών ένδυμασίας-υποδήσεως και καπνού), οί όποιοι καλύπτουν τό 31,3% του όλικού πληθυσμού τών άπασχολούμενων εις την βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν εργατών. Έκ του πληθυσμού αυτού τά δύο τρίτα σχεδόν είναι θήλεις. 'Η μεγίστη τιμή άρρένων εργατών αντίστοιχεί εις τόν κλάδον παραγωγής μεταφορι-

Πίναξ 5. Συμμετογή εργατών κατά φύλον και κλάδους παραγωγής ('Οκτώβριος 1966)

Κλάδοι	'Αρρενες (%)	Θήλεις (%)
2-3 Σύνολον κλάδων βιομηχανίας :	62,0	38,0
20 διατρηχής	52,6	47,4
21 ποτών	78,1	21,9
22 καπνού	43,5	56,5
23 ύφαντικόν ειδών	30,0	70,0
24 ειδών ένδυμασίας και υποδήσεως	39,0	61,0
25 ξύλου και φελλού	74,8	25,2
26 επίπλων	93,2	6,8
27 χάρτου	60,2	39,8
28 εκτυλώσεων-εκδόσεων	75,5	24,5
29 δερμάτος	74,6	25,4
30 έλαστικού και πλαστικόν ειδών	62,0	38,0
31 χημικών προϊόντων	52,9	47,1
32 παραγωγήν πετρελαίου και άνθρακος	95,7	4,3
33 προϊόντων εκ μη μεταλλικόν δορυκτών	83,1	16,9
34 βασικόν μεταλλουργικόν προϊόντων	98,5	1,5
35 προϊόντων εκ μετάλλου	76,1	23,9
36 μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικόν	98,7	1,3
37 ηλεκτρικόν ειδών	75,2	24,8
38 μεταφορικόν μέσων	99,1	0,9
39 λοιπών ειδών	59,7	40,3

κων μέσων (99,1%) και η ελάχιστη εις τὸν κλάδον ὑφαντικῶν εἰδῶν (30%) (σχέσις λόγου 3,3 : 1). Ἐκ τῶν πολιοίτων κλάδων τῆς παραγωγῆς, ὑψηλὴν συμμετοχὴν ἄρρένων ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι: μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ηλεκτρικῶν (98,7%), μεταλλουργικῶν προϊόντων (98,4%), παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος (95,7%), ἐπίπλων (93,2%). Ἀντιθέτως, κλάδοι παραγωγῆς με ὑψηλὴν συγκέντρωσιν θηλέων εἶναι: ὑφαντικῶν εἰδῶν (70%), εἰδῶν ἐνδυμασίας-ὑποδήσεως (61%), καπνοῦ (56,8%). Πλὴν τῶν κλάδων αὐτῶν, ἱκανοποιητικὴν συμμετοχὴν ἐμφανίζουν αἱ θήλειες εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς (47%), λοιπῶν εἰδῶν (40,4%). (βλ. πίνακα 5).

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΘ' ΟΜΑΔΑΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΟΝ. Τὸ σύνολον τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν βιομηχανίας-βιοτεχνίας ἐταξινομήθη καθ' ὁμάδας ἡλικιῶν, ὡς ἑξῆς: 10-18 ἐτῶν, 19-24 ἐτῶν, 25-44 ἐτῶν, 45 ἐτῶν καὶ ἄνω. Ἡ μεγίστη τιμὴ τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν (ἄρρένων καὶ θηλέων) ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ὁμάδα 25-44 ἐτῶν· ἡ ελάχιστη εἰς τὴν ὁμάδα 10-18 ἐτῶν. Ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τῆς μὲν πρώτης ὁμάδος ἡλικιῶν ἀνῆρχετο εἰς 48,4%, τῆς δὲ δευτέρας εἰς 12,6% (σχέσις λόγου 3,9 : 1), ἥτοι αἱ μέσαι ἡλικίαι ὑπερέχουν εἰς συμμετοχὴν ἔναντι τῶν νεαρῶν κατὰ τρεῖς φορές. Ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τῶν ὁμάδων 19-24 ἐτῶν καὶ 45 ἐτῶν καὶ ἄνω εἶναι 17,7% καὶ 21,4% ἀντιστοίχως.

Κατὰ φύλον, ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν ἐμφανίζει τὴν μεγίστην τιμὴν εἰς τὴν ὁμάδα ἡλικιῶν 25-44 ἐτῶν καὶ τὴν ελάχιστην εἰς τὴν ὁμάδα 10-18 ἐτῶν (σχέσις λόγου 5,2 : 1), ἥτοι αἱ μέσαι ἡλικίαι ὑπερέχουν ἔναντι τῶν νεαρῶν ὑπερτερπασίως. Ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τῆς μὲν ὁμάδος ἡλικιῶν 19-24 ἐτῶν ἀνῆρχετο εἰς 13,1%, τῆς δὲ 45 ἐτῶν καὶ ἄνω εἰς 24,9%. Ἡ μεγίστη τιμὴ συμμετοχῆς τῶν ἐργατριῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ὁμάδα ἡλικιῶν 25-44 ἐτῶν, με ποσοστὸν 46%, καὶ ἡ ελάχιστη εἰς τὴν ὁμάδα 45 ἐτῶν καὶ ἄνω, με ποσοστὸν 13,4% (σχέσις λόγου 3,4 : 1), ἐνθ' ἡ σχέσις τοῦ λόγου μεταξὺ τῶν μέσων ἡλικιῶν (25-44 ἐτῶν) καὶ τῶν νεαρῶν τοιούτων (10-18 ἐτῶν) εἶναι 2,7 : 1. Ἐκ τῶν λόγων τούτων δεικνύεται ὅτι ὑφίσταται ὑψηλότερα συμμετοχὴ τῶν νεαρῶν ἡλικιῶν τῶν θηλέων εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν καὶ χαμηλότερα τῶν μεγαλύτερων ἡλικιῶν, ἔναντι τῶν μέσων ἡλικιῶν.

Ἐκ τῆς ἀντιπαράβολῆς τῶν ποσοστῶν συμμετοχῆς τοῦ ἄρρενος καὶ θηλέος πληθυσμοῦ, κατὰ κλιμάκια ἡλικιῶν, προκύπτει, πρῶτον, ὅτι ἡ μεγίστη τιμὴ συμμετοχῆς ἀντιστοιχεῖ, καὶ διὰ τὰ δύο φύλα, εἰς τὴν ὁμάδα ἡλικιῶν 25-44 ἐτῶν, με σαφὴ ὁμοσυνεπὴν τὴν ἄρρένων, καί, δεύτερον, ὅτι ἡ ελάχιστη τιμὴ συμμετοχῆς τῶν μὲν ἄρρένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ὁμάδα 10-18 ἐτῶν, τῶν δὲ θηλέων εἰς τὴν ὁμάδα 45 ἐτῶν καὶ ἄνω. Ἀναλυτικότερον, αἱ ὁμάδες ἡλικιῶν 10-18 ἐτῶν καὶ 19-24 ἐτῶν τῶν θηλέων ὑπερέχουν αἰσθητῶς

τῶν ἀντιστοίχων ὁμάδων τῶν ἄρρένων ἐργατῶν, ἐξ ἐκπόμενων ἐκατοστιαίας συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς τῶν θηλέων ὀφείλεται εἰς τὴν στράτευσιν τῶν ἄρρένων κατὰ τὴν ὁμάδα ἡλικιῶν 19-24 ἐτῶν καὶ εἰς τὴν ὑψηλότεραν συγκέντρωσιν τῶν νεαρῶν ἡλικιῶν θηλέων εἰς τὰς ἀστικές περιοχάς. Πράγματι, ἡ κατανόμη τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ (10 ἐτῶν καὶ ἄνω) κατὰ περιοχάς καὶ φύλον, διὰ τὴν ὁμάδα ἡλικιῶν 20 ἐτῶν καὶ κάτω τῶν θηλέων ἦτο κατὰ τὸ 1961 (19 Μαρτίου): Περιφέρεια Πρωτευούσης 17% ἐπὶ τοῦ ὅλικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἡλικιῶν· λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ 18%. Ἀντιθέτως, τὰ ποσοστὰ συμμετοχῆς τῶν ἄρρένων ἦσαν 9% καὶ 10% ἀντιστοίχως.

Διὰ τὴν ὁμάδα ἡλικιῶν 25-44 ἐτῶν τὸ ποσοστὸν ἀπασχολήσεως εἶναι ὑψηλότερον εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ χαμηλότερον εἰς τὰς θήλειες. Τοῦτο συμβαίνει, διότι αἱ θήλειες ἀποχωροῦν ἐκ τῆς γοῦρας ἐργασίας (κατὰ μέγα ποσοστὸν) μετὰ τὴν σύναψιν γάμου. Δεδομένου δὲ ὅτι αἱ θήλειες ὑπανδρεῦνται εἰς νεαρῶτερην ἡλικίαν¹ ἔναντι τῶν ἄρρένων, ἐμφανίζεται τὸ περιγραφέν φαινόμενον. Εἰδικότερον, ὁ οἰκονομικῶς ἐνεργὲς πληθυσμὸς τῶν θηλέων ἐργαζομένων μειοῦται ταχέως ἀπὸ 25 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀστικές περιοχάς, σχηματοποιεῖ δὲ τὴν ελάχιστην τιμὴν συμμετοχῆς εἰς τὴν ὁμάδα ἡλικιῶν 45 ἐτῶν καὶ ἄνω, με ποσοστὸν συμμετοχῆς ἐπὶ τοῦ ὅλικοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν 13,4%. Τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν συμμετοχῆς τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ εἰς τὴν ἰδίαν ὁμάδα ἡλικιῶν εἶναι 24,9%, μορφωτικῶς σχέσεως λόγου ἄρρένων καὶ θηλέων ἐργαζομένων 1,86 : 1, ἥτοι συμμετοχὴ τοῦ ἄρρενος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ μεγαλύτερα ἔναντι τῶν θηλέων κατὰ 86%. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τῶν θηλέων εἶναι ἐν συνόλῳ νεώτερας ἡλικίας ἔναντι τῶν ἄρρένων, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς ἀστικές περιοχάς.

Ἡ συμπεριφορὰ τῶν συντελεστῶν συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας, συγκρινομένη πρὸς ἐκείνην τῶν συντελεστῶν συμμετοχῆς εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τοῦ ὅλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας παρουσιάζει ἀναλογίαν καὶ ὁσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ὁμάδας ἡλικιῶν. Ἡ ταῦτις αὐτὴ καταδεικνύει τὴν ὑψηλὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῖνης. Τοῦτο δὲ, διότι οἱ συντελεσταὶ συμμετοχῆς τῶν ὁμάδων ἡλικιῶν τοῦ ὅλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας, εἰς σχηματισμὸν τῶν ἐργατικῶν δυναμικῶν, ἔχουν ὑπολογισθῆ βάσει τῶν ἀπογραφικῶν δεδομένων τοῦ ἔτους 1961 (19 Μαρτίου).² (πίναξ 6).

1. Ἡ μέση ἡλικία συνάψεως γάμου τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης ἔχει ὡς ἑξῆς: σύνολον Ἑλλάδος: γαμβροῦ 28,6, νύμφης 24,5, ἀστικαὶ περιοχαὶ: γαμβροῦ 30,2, νύμφης 24,6, ἡμαστικά: γαμβροῦ 28,3, νύμφης 24,2, ἀγροτικά: γαμβροῦ 27,4, νύμφης 23,8.

2. Βλέπε Σ. Μ. Χατζόγλου, *Οἱ συντελεσταὶ συμμετοχῆς τῶν ὁμάδων ἡλικιῶν τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ*, Ἀθῆνα 1966.

Πίναξ 6. Έκατοστιαία συμμετοχή έρευνήθέντος πληθυσμού εις την άπασχόλησιν της βιομηχανίας-βοτεχνίας, κατά μήνα Όκτώβριον 1966

Όμάδες ηλικιών	Σύνολον	Άρρενες	Θήλεις
10-18 ετών	12,5	10,0	17,0
19-24 ετών	17,7	13,1	24,6
25-44 ετών	48,4	52,0	45,0
45 ετών και άνω	21,4	24,9	13,4
Σύνολον	100,0	100,0	100,0

II. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. Το σχήμα της οικογενειακής καταστάσεως του έρευνήθέντος πληθυσμού των εργατών ενέχει όλως ιδιαίτεραν σημασίαν, διότι περιγράφει την κοινωνικήν αὐτοῦ δομήν. Έν συνόλω, διαγράφεται σαφής ύπεροχή των εγγάμων προσώπων: Έγγαμοι 51,8%, άγαμοι 45,8%, χήροι-διεζευγμένοι 2,4%. Κατά φύλον, ή κατανομή έχει ως εξής: Άρρενες: Έγγαμοι 62,4%, άγαμοι 36,7%, χήροι-διεζευγμένοι 0,9%. Θήλεις: Έγγαμοι 34,3%, άγαμοι 60,4%, χήραι-διεζευγμένα 5,3%.

Πίναξ 7. Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός (10 ετών και άνω) κατ' οικογενειακήν κατάστασιν (άπογραφή 19 Μαρτίου 1961)

Περιοχαί	Άγαμοι (%)	Έγγαμοι (%)	Χήροι- διεζευγμένοι (%)
Σύνολον Χώρας	35,6	58,6	5,8
Άρρενες	21,8	42,3	1,5
Θήλεις	13,8	16,3	4,3
Περιφέρεια Πρωτεύουσας			
Άρρενες	59	85	38
Θήλεις	43	15	14
Λοιπαί άστικοί περιοχαί			
Άρρενες	50	89	33
Θήλεις	35	16	19
Ήμιαστικοί-άγροτικοί περιοχαί			
Άρρενες	58	96	66
Θήλεις	46	46	41

Έκ των δεδομένων της έρευνής και των άπογραφικών στοιχείων εμφανίζεται σαφής ύπεροχή των εγγάμων έναντι των αγάμων εις τόν οικονομικώς ενεργόν πληθυσμόν. Η σχέση τού λόγου εγγάμων προς αγάμους είναι εις μὲν τήν έρευναν του μηνός Όκτωβρίου 1966 1,12 : 1, εις δὲ τήν άπογραφήν πληθυσμού 1,65 : 1. Η ύπεροχή της σχέσεως λόγω των άπογραφικών δεδομένων οφείλεται εις τὸ ὅτι ταῦτα περιλαμβάνουν και τὰς άγροτικές περιοχάς, ένθα τὸ ποσοστὸν των εγγάμων προσώπων είναι σαφώς υψηλότερον των λοιπών περιοχών.

Κατά φύλον, διαπιστοῦται ύπεροχή των άρρένων εγγάμων, τόσον εις τήν έρευναν ὅσον και εις τὰ άπογραφικά δεδομένα, έν συνόλω και κατά περιοχάς. Η

μεγαλύτερα συγκέντρωσις των εγγάμων άρρένων εντοπίζεται εις τὰς άγροτικές περιοχάς και ή μικροτέρα εις τήν Περιφέρειαν Πρωτεύουσας. Οί άγαμοί άρρενες ύπερέχουν εις τήν Περιφέρειαν Πρωτεύουσας και ύστερον εις τὰς άγροτικές περιοχάς. Ο άριθμός των αγάμων θηλέων είναι ύψηλός εις τήν Περιφέρειαν Πρωτεύουσας και τὰς λοιπὰς άστικές περιοχάς και ίσος πρὸς τοὺς εγγάμους μόνον εις τὰς ήμιαστικές και άγροτικές περιοχάς, κατά τὰ άπογραφικά δεδομένα. Το γεγονός τούτο εξηγεί και τὸ ύψηλὸν ποσοστὸν των αγάμων θηλέων εις τὰ εὑρήματα της έρευνής του 1966 (Όκτώβριος), ένθα αὐταί ύπερέχουν των εγγάμων κατά 76%.

Επαληθεύεται, συνεπώς, και ἔκ των εὑρημάτων τούτων ή σημαντική εισροή των αγάμων θηλέων εις τήν αγοράν εργασίας, ὅσον άφορᾷ εις τὰς άστικές περιοχάς, ὡς και ή άποχώρησίς των ἐξ αὐτῆς μετά τὸν γάμον, λόγω των οικογενειακῶν ὑποχρεώσεων.

Αξιίζει νά σημειωθῇ ιδιαίτερώς ή ύπαρξις ύψηλοῦ άριθμοῦ εργατριῶν διατελουσῶν έν χηρείᾳ, έν συγκρίσει πρὸς τὸν αντίστοιχον των άρρένων (χήραι 4,7%, χήροι 0,6%). Τούτο ὀφείλεται, προφανώς, εις τὸ ὅτι αἱ θήλεις συνάπτουν γάμον εις σαφώς μικροτέραν ηλικίαν έναντι των άρρένων. (βλ. πίνακα 8).

Πίναξ 8. Σύναψις γάμον των φύλων, καθ' ομάδας ηλικιών και περιοχάς, εις ποσοστὸν τοῖς ἑκατόν (άπογραφή 19.3.1961)

Οικογενειακή κατάσταση	15-19 ετών	20-24 ετών	25-29 ετών	30-34 ετών	35-49 ετών
Περιφέρεια Πρωτεύουσας					
Έγγαμοι θήλεις	5	25	55	72	76
Έγγαμοι άρρενες	1	5	29	59	82
Λοιπαί άστικοί περιοχαί					
Έγγαμοι θήλεις	6	24	59	80	79
Έγγαμοι άρρενες	1	4	27	65	98
Ήμιαστικοί-άγροτικοί περιοχαί					
Έγγαμοι θήλεις	6	40	70	83	84
Έγγαμοι άρρενες	1	9	51	78	90

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ. Η ὀλοκλήρωσις της φυσιολογίας του έρευνήθέντος πληθυσμού των εργατών, ἐξ ἐπ'όψεως οικογενειακής καταστάσεως, συμπληροῦται διά της κατανομῆς του άριθμοῦ των προστατευομένων μελών ὑπὸ ἐκάστου άρχηγού οικογενείας. Η κατανομή αὐτῇ έχει σημασίαν μόνον ὅσον άφορᾷ εις τοὺς άρρενας εργάτας, διότι ή έρευνα άπεσκοπεῖ εις τήν ἀποτύπωσιν των μελῶν ἐκείνων της οικογενείας διά τὰ ὅποια ὁ εργάτης ἐλάμβανεν οικογενειακὸν ἐπίδομα ἔκ του διανεμητικοῦ λογαριασμοῦ ή ἑτέρον θεσμῶν (συλλογικά συμβάσεις) διά τήν εἰσοδηματικὴν ἐνίσχυσιν πρὸς ἀντιμετώπισιν των ηὑξημένων ἀναγκῶν ἔκ της ύπάρξεως τέκνων. Έκ των στοιχείων της κατανομῆς αὐτῆς ἐμφαίνεται ὅτι ή μεγίστι τιμή με προστατευόμενα μέλη ἀντιστοιχεῖ εις τὰς διμελεῖς οικογενείας (ποσοστὸν 16%) και ή ἐλαχίστη εις τὰς τετραμελεῖς

οικογενείας. Ἐνδιαμέσως τοποθετοῦνται αἱ μονομελεῖς οικογένειαι (11,2%), ὡς καὶ αἱ τριμελεῖς (11,2%). Τὸ ποσοστὸν οἰκογενειῶν ἀνὺ προστατευομένων μελῶν ἀνέρχεται εἰς 58,8%.

Βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ 1961, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν ἀνῆρχετο εἰς 2.049 χιλ., ἐνῶ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ 1951 ἀνῆρχετο εἰς 1.778 χιλ. Τὰ μέλη τῶν νοικοκυριῶν κατὰ τὸ ἔτος 1961 ἀνῆρχοντο εἰς 7.933 χιλ., ἐνῶ κατὰ τὸ 1951 εἰς 7.309 χιλ. Ἐμφανίζεται, συνεπῶς, αὐξήσις ἐντὸς τῆς δεκαετίας τῶν μὲν νοικοκυριῶν κατὰ 15%, τῶν δὲ μελῶν αὐτῶν κατὰ 9%. Ἡ σημαντικὴ αὕτῃ ὑπεροχὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νοικοκυριῶν ἐναντὶ τῶν μελῶν τὸν ὀφείλεται, προφανῶς, εἰς τὴν πραγματοποιηθεῖσαν διάσπασιν τῆς συγκατοικίᾳς ἢ ὅποια εἶχε σημειωθῇ κατὰ τὰ κατοικίᾳ καὶ τὰ πρῶτα μετακατοικίᾳ ἔτη εἰς εὐρεῖαν ἑκτασιν λόγῳ ἀνεπαρκείας οἰκιστικῶν εὐκολιῶν.

Κατὰ περιοχάς, ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως αἰσθητὴ εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης (αὐξήσις 31%), ἐνῶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀστικές καὶ ἡμιαστικές-ἀγροτικές περιοχάς τὸ ποσοστὸν αὐξήσεως ἦτο 15% καὶ 10% ἀντιστοίχως. Ἐξ ἐπὶ ὁφθαλμοῦ ἀριθμοῦ μελῶν τῶν νοικοκυριῶν, ἡ αὐξήσις ἦτο: Περιφέρεια Πρωτευούσης 2,4%, λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ 9% καὶ ἡμιαστικαὶ-ἀγροτικαὶ περιοχαὶ 4%. Τὰ ποσοστὰ αὐτὰ δεικνύουν κάμψιν τῶν γεννήσεων, με ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλαγὴν τοῦ μέσου μεγέθους τῶν νοικοκυριῶν κατὰ τὸ 1961 ἐναντὶ τοῦ 1951. Οὕτω, ὁ μέσος ὅρος τῶν νοικοκυριῶν τῆς Χώρας ἀπὸ 3,63 ἄτομα κατὰ τὸ 1951 ὑπεβιβάσθη εἰς 3,44 κατὰ τὸ 1961. (βλ. πῖνακα 9).

Πῖναξ 9. Κατανομὴ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν κατὰ περιοχάς, 1961, 1951

Ἀριθμὸς νοικοκυριῶν καὶ μελῶν αὐτῶν	Περιφέρεια Πρωτευούσης	Λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ	Ἡμιαστικαὶ καὶ-ἀγροτικαὶ περιοχαὶ
Ἰδιωτικὰ νοικοκυριά (χιλιάδες)			
1961	446	392	1.191
1951	357	340	1.080
αὐξήσις	31%	15%	10%
Μέλη ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν (χιλιάδες)			
1961	1.505	1.439	1.889
1951	1.297	1.316	4.696
αὐξήσις	24%	9%	4%
Μέσον μέγεθος νοικοκυριῶν			
1961	3,44	3,57	4,10
1951	3,63	3,86	4,35
μειώσεις	5,2%	4,9%	5,7%

Παραστατικότερον, ἡ κατανομὴ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν ἐξ ἐπὶ ὁφθαλμοῦ συνθέσεως μελῶν παρατίθεται

εἰς τὸν πῖνακα 10. Ἐκ τῆς κατανομῆς αὐτῆς ἐμφαίνεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν διμελῶν οἰκογενειῶν εἶναι ὑψηλότερος εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης (21%) καὶ χαμηλότερος εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς (14,7%). Ἀντιθέτως, τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς τῶν τετραμελῶν οἰκογενειῶν εἶναι ὑψηλότερον εἰς τὰς λοιπὰς ἀστικές περιοχάς (33%) καὶ ὅμοιον εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης καὶ τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς (20%). Αἱ συνθήκαι συμμετοχῆς ἀντιστρέφονται εἰς τὴν ὁμάδα τῶν νοικοκυριῶν με πέντε μέλη καὶ ἀνω, ἐνθα ἐμφανίζεται ὑπεροχὴ τῶν ἀγροτικῶν νοικοκυριῶν (15,6%), ἐναντὶ ποσοστοῦ τῆς Περιφερείας Πρωτευούσης ἐκ 14%. Εἰδικώτερον, εἰς τὰ ἐξαμελῆ νοικοκυριά ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν (6%) εἶναι διπλάσια ἐκείνης τῆς Περιφερείας Πρωτευούσης (2,8%). Τέλος, ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ γεγονός ὅτι αἱ οἰκογένειαι με δώδεκα μέλη ἐμφανίζονται εἰς τὴν κατανομὴν μόνον εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς (0,1%).

Πῖναξ 10. Ἑκατοστιαία κατανομὴ τῶν ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν, ἐξ ἐπὶ ὁφθαλμοῦ μεγέθους αὐτῶν, κατὰ περιοχάς. Ἀπογραφὴ πληθυσμοῦ 1961

Ἀριθμὸς μελῶν	Σύνολον Χώρας	Περιφέρεια Πρωτευούσης	Λοιπαὶ ἀστικαὶ περιοχαὶ	Ἡμιαστικαὶ καὶ-ἀγροτικαὶ περιοχαὶ
Ἀριθμὸς νοικοκυριῶν, ἐξ ὧν με:	100,0	100,0	100,0	100,0
1 μέλος	9,2	11,5	8,9	8,5
2 μέλη	16,5	20,9	16,7	14,7
3 μέλη	20,2	22,6	22,7	18,2
4 μέλη	20,7	20,4	23,0	20,3
5 μέλη	15,2	14,0	15,7	15,5
6 μέλη	9,4	6,0	8,0	11,1
7 μέλη	4,7	2,8	3,1	6,0
8 μέλη	2,3	1,0	1,3	3,1
9 μέλη	1,0	0,5	0,4	1,4
10 μέλη	0,5	0,2	0,2	0,8
11 μέλη	0,2	0,1	0,0	0,3
12 μέλη	0,1	0,0	0,0	0,1

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ. Βασικὸν στοιχεῖον πρὸς διερευνήσιν καὶ στάθμισιν ἐνὶ ὅκῳ οἰκονομικο-κοινωνικῶν χαρακτηριστικῶν ἀποτελεῖ ὁ βαθμὸς ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως τῶν ἐργατῶν. Ὁ ἐρευνηθεὶς πληθυσμὸς τῶν ἐργατῶν τῆς βιομηχανίας-βιοτεχνίας, με κριτήριον ἐλέγχου τὴν στάθμην τεχνικῆς εἰδικεύσεως αὐτῶν, ἐμφανίζει τὸ ἀκόλουθον σχῆμα: εἰδικευμένοι ἐργάται, ποσοστὸν συμμετοχῆς 34%, ἡμειδευμένοι 32%, ἀνείδευστοι 34%. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐμφανίζει χαμηλὴν στάθμην ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, παραλλήλως δὲ χαμηλὸν τεχνολογικὸν συγχρονισμόν τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι εἰς τὰς οἰκονομικῶς προηγμένας χώρας τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι συνήθως ὑψηλότερον τοῦ 70% ἐπὶ τοῦ ὅλικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐργατῶν, ἐνῶ τῶν ἀνείδευσ-

των μόλις έγγίζει το 10%. 'Η τοιαύτη μεγιστοποίησης του άριθμού των ειδικευμένων εργατών και ή αντίστοιχος έλαχιστοποίησης του άριθμού των άνειδικευτών σχετίζεται με την διαδικασία της αναπτυξιακής πολιτικής, ή όποια επιβάλλει την μαθητεία των εργατών εις τεχνικάς σχολάς πρό της εισόδου των εις την άγοράν εργασίας.

Κατά φύλον και κατηγορίας επαγγελματικής ειδικεύσεως, ή κατανομή δεικνύει ύπεροχήν των ειδικευμένων και ήμειδικευμένων άρρένων εργατών, και των άνειδικευτών θηλέων. Συγκεκριμένως, εις την κατηγορίαν των ειδικευμένων αντίστοιχει ποσοστόν συμμετοχής εις μὲν τοὺς άρρενας 80%, εις δὲ τὰς θήλεις 20%, εις τὴν κατηγορίαν των ήμειδικευμένων 61% εις τοὺς άρρενας και 35% εις τὰς θήλεις, εις τὴν κατηγορίαν των άνειδικευτών 56,2% εις τὰς θήλεις και 43,8% εις τοὺς άρρενας. Αί άναλογίαι αὐταὶ τὸν φύλον εις τὰ κλάμια της επαγγελματικής ειδικεύσεως μορφοποιούν τοὺς ἐξῆς λόγους: ειδικευμένοι άρρενες πρὸς θήλεις 4:1, ήμειδικευμένοι άρρενες πρὸς θήλεις 1,97:1, άνειδικευτοὶ θήλεις πρὸς άρρενας 1,28:1. Αἱ σχέσεις αὐταὶ τὸν λόγων ἐμφαίνουν ὕψηλὴν ὑπεροχήν των άρρένων εις τὴν κατηγορίαν των ειδικευμένων και ήμειδικευμένων εργατῶν, ἔναντι τὸν θηλέων, ἐνθ' εις τὴν κατηγορίαν των άνειδικευτῶν ή ὑπεροχή αντίστοιχει εις τὰς θήλεις. (βλ. πίνακα 11).

Πίναξ 11. Κατανομή ὀλίγου πληθυσμοῦ ἐρεῦνης, καθ' ὁμάδας επαγγελματικῆς ειδικεύσεως

Κατηγορία	Ἐπὶ ὀλίγου πληθυσμοῦ ἐρεῦνης	Ἐπὶ συνόλου ὁμάδος ειδικεύσεως	Θήλεις
		Ἄρρενες	
Εἰδικευμένοι	34,0%	80,0%	20,0%
Ἡμειδικευμένοι	32,0%	61,0%	39,0%
Ἀνειδικευτοὶ	34,0%	43,8%	56,2%
«Νέοι»*	—	67,1%	32,9%

*Οὗτοι ἐξετάζονται ὡς ἰδιαίτερα πληθυσμιακή κατηγορία.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ. 'Η σύνθετος αὐτή κατανομή ἐνέχει ὅλος ἰδιάζουσας σημασίας, διότι ἐκφράζει τὴν οἰκονομικὴν βαρύτητα της κοινωνικῆς δομῆς τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ των εργατῶν. Συγκεκριμένως:

(α) Εἰς τὴν κατηγορίαν των ἐγγάμων εργατῶν ἀντιστοιχεῖ τὸ 67% των ειδικευμένων, τὸ 50,3% των ήμειδικευμένων και τὸ 46,9% των άνειδικευτῶν. Κατὰ φύλον, εις τοὺς άρρενας ἐγγάμους ἐργάτας ἀντιστοιχεῖ τὸ 60,6% των ειδικευμένων, τὸ 37,6% των ήμειδικευμένων και τὸ 24,8% των άνειδικευτῶν. Τὰ ἀντίστοιχα ποσοστά συμμετοχῆς των ἐγγάμων θηλέων εἶναι: 6,5%, 12,8% και 22,1%.

(β) Αἱ περιγραφεῖσαι ποσοστιαῖαι σχέσεις της ρηθείσης κατανομῆς ἐμφανίζουν ὑπεροχήν των ἐγγάμων ειδικευμένων εργατῶν, ἔναντι μὲν των ήμειδι-

κευμένων κατὰ 31%, ἔναντι δὲ των άνειδικευτῶν κατὰ 43%. Οἱ ήμειδικευμένοι ἐγγαμοὶ ὑπερέχουν των άνειδικευτῶν κατὰ 25%. Τὰ εὐρήματα αὐτὰ πιστοποιοῦν ὅτι τὸ πλεῖστον των ἀρχηγῶν νοικοκυριῶν ἀντιστοιχεῖ εις τὴν κατηγορίαν των ειδικευμένων εργατῶν, ἥτοι εὐρίσκονται εις ὕψηλὸν εἰσοδηματικὸν ἐπίπεδον. (βλ. πίνακα 12).

Πίναξ 12. Ὅλικος πληθυσμὸς ἐρεῦνης ἐξ ἐπόψεως οἰκογενειακῆς καταστάσεως καὶ επαγγελματικῆς ειδικεύσεως εις ποσοστά τοῖς ἑκατόν

Οἰκογενειακὴ κατάσταση	Εἰδικευ- μένοι	Ἡμειδι- κευμένοι	Ἀνειδι- κευτοὶ	Νέοι
Ἐγγαμοὶ	67,0	50,3	46,9	1,7
ἄρρενες	60,5	37,5	24,8	0,7
θήλεις	6,5	12,8	22,1	1,0
Ἄγαμοὶ	31,5	47,4	49,1	98,3
ἄρρενες	18,9	23,1	18,6	66,4
θήλεις	12,6	24,3	30,7	31,9
Χῆροι	1,4	2,2	3,6	—
ἄρρενες	0,5	0,4	0,4	—
θήλεις	0,9	1,8	3,2	—
Διεζευγμένοι	0,1	0,1	0,4	—
ἄρρενες	0,1	0,1	0,1	—
θήλεις	—	—	0,3	—

ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ. 'Η κατανομή αὐτή, ἐκφράζουσα τὴν συγκρότησιν των κλάδων οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐξ ἐπόψεως συνθέσεως κατηγοριῶν επαγγελματικῆς ειδικεύσεως των εργατῶν, ἐμφανίζει τὸν βαθμὸν τεχνολογικοῦ συγχρονισμοῦ ἐκάστου κλάδου παραγωγῆς, παραλλήλως δὲ παρέχει τὰ προσήκοντα στοιχεῖα διὰ τὴν σπουδὴν των δυνατοτήτων τεχνολογικῆς ἐξυγιάνσεως αὐτῶν, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐπιβάλλει ή δεοντολογία της παραγωγικῆς λειτουργίας. 'Η φυσιογνωμία των κλάδων οἰκονομικῆς δραστηριότητος της βιομηχανίας-βιοτεχνίας, ἐξ ἐπόψεως συγκροτήσεως κατὰ βαθμίδας τεχνικῆς ειδικεύσεως των εργατῶν, ἐμφανίζεται ὡς ἀκολούθως:

Εἰδικευμένοι ἐργαταί. 'Η μέγιστη τιμή τοῦ ἀριθμοῦ των ειδικευμένων εργατῶν (άρρένων και θηλέων) ἀντιστοιχεῖ εις τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (49,3%) και ή ἐλαχίστη εις τὸν κλάδον διατροφῆς (18,6%), μορφομένης σχέσεως λόγῳ μεγίστης πρὸς ἐλαχίστην τιμὴν 2,65:1. Ὑψηλὴν συμμετοχὴν ειδικευμένου προσωπικοῦ ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι παραγωγῶν πετρελαίου και ἀνθράκος (45,6%), βασικῶν μεταλλουργικῶν (43,8%), μηχανῶν και συσκευῶν ἐκτὸς ηλεκτρικῶν (43,2%). Πλὴν των κλάδων αὐτῶν, ὕψηλὴν συμμετοχὴν της κατηγορίας αὐτῆς εργατῶν ἐμφανίζει και ὁ κλάδος ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων (41,2%). Χαμηλὴν συμμετοχὴν, ἀντιθέτως, ειδικευμένων εργατικῶν προσωπικῶν ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι καπνοῦ (20,1%), χάρτου (22,8%), λοιπῶν εἰδῶν (23,4%), ποτῶν (25%). 'Η ἑκατοστιαία συμμετοχὴ των λοιπῶν κλάδων της παραγωγῆς, εις ειδικευμένον προσωπι-

κόν, κυμαίνεται ἀπὸ 26,4% (κλάδος ἐλαστικοῦ-πλαστικῶν) ἕως 39,5% (κλάδος δερμάτος).

Ἡμειδικευμένοι ἐργάται. Ἡ μεγίστη τιμὴ ἡμειδικευμένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον δερμάτος (38,4%) καὶ ἡ ἐλαχίστη εἰς τὸν κλάδον ποτῶν (23,8%), σχηματιζομένης σχέσεως λόγου μεγίστης πρὸς ἐλαχίστην τιμὴν 1,61 : 1. Ὑψηλὴν συμμετοχὴν εἰς ἡμειδικευμένους ἐργάτας ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι ὑφαντικῶν εἰδῶν (36%), εἰδῶν ἐνδυμασίας καὶ ὑποδήσεως (35,4%), λοιπῶν εἰδῶν (34,6%), ἐπιπλῶν (33,2%), χημικῶν προϊόντων (31,4%). Χαμηλὴν συμμετοχὴν, ἀντιθέτως, ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (25,1%), χάρτου (25,8%), ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων (25,8%), ξύλου καὶ φελλοῦ (26,3%), προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν (26,7%). Ἡ ἑκατοστία συμμετοχὴ τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς κυμαίνεται ἀπὸ 27,1% (κλάδος παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος) ἕως 31% (κλάδος καπνοῦ).

Ἀνειδίκευτοι ἐργάται. Ἡ μεγίστη τιμὴ τῶν ἀνειδίκευτων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς (51,8%) καὶ ἡ ἐλαχίστη εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (12%), μορφουμένης σχέσεως λόγου 4,36 : 1. Ὑψηλὴν συμμετοχὴν εἰς ἀνειδίκευτους ἐργάτας ἔχουν οἱ κλάδοι ποτῶν (47,8%), καπνοῦ (46,9%), χάρτου (46,8%), ἐλαστικοῦ-πλαστικῶν (42,3%). Χαμηλὴν συμμετοχὴν, ἀντιθέτως, ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι μεταφορικῶν μέσων (12%), μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (15,4%), δερμάτος (17,7%). Ἡ ἑκατοστία συμμετοχὴ τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς κυμαίνεται ἀπὸ 21,1% (κλάδος ἐπιπλῶν) ἕως 39,1% (κλάδος προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν).

Νέοι ἐργάται. Ἡ μεγίστη τιμὴ νέων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (16,3%) καὶ ἡ ἐλαχίστη εἰς τὸν κλάδον βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων (0,6%), μορφουμένης σχέσεως λόγου 27,17 : 1. Ἡ ὑψηλότερα συμμετοχὴ τῶν νέων ἐργατῶν ἐμφανίζεται εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας τρεῖς κλάδους τῆς παραγωγῆς: ἠλεκτρικῶν εἰδῶν (10,6%), προϊόντων ἐκ μετάλλου (10%), μεταφορικῶν μέσων (9,7%)· ἡ χαμηλότερα εἰς τὸν κλάδον παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος (0,8%).

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἀναλύσεως ἐμφαίνεται ὅτι ἡ μεγίστη τιμὴ, ἐξ ἐπόμεως ἑκατοστίας συμμετοχῆς εἰς εἰδικευμένους ἐργατικὸν προσωπικόν, τῶν διαφόρων κλάδων παραγωγῆς, ἀντιστοιχεῖ εἰς τοὺς λεγομένους ἀναπτυσσόμενους κλάδους τῆς μεταποιήσεως. Ὡς τοιοῦτοι δὲ χαρακτηρίζονται οἱ κλάδοι βασικῶν μεταλλουργικῶν, μετάλλων ἐν γένει, χημικῶν, καὶ παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος. Ἐξαιρεσὶς ἀποτελεῖ ἡ ὑψηλὴ συμμετοχὴ εἰδικευμένου προσωπικοῦ εἰς τὸν κλάδον ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων, λόγῳ εἰδικῆς ὑφῆς τοῦ κλάδου τούτου. Ἀντιθέτως, ἡ ἐλαχίστη τιμὴ συμμετοχῆς εἰς εἰδικευμένους ἐργατικὸν προσωπικόν ἀντιστοιχεῖ εἰς τοὺς κλάδους παραγωγῆς τῆς λεγομένης

παλαιᾶς βιομηχανίας. Τοιοῦτοι κλάδοι εἶναι: ποτῶν, καπνοῦ, διατροφῆς, κτλ. (βλ. πίνακα 13).

Πίναξ 13. Κατανομή τῶν ἐργατῶν (ἀρρένων καὶ θηλέων) κατὰ κλάδους παραγωγῆς καὶ βαθμίδας ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, εἰς ποσοστὰ τοῖς ἑκατόν

Κλάδοι παραγωγῆς	Εἰδι- κευ- μένοι	Ἡμει- κευ- μένοι	Ἀνει- κευ- τοι	Νέοι
2-3 Σύνολον κλάδων βιομηχανίας :	32,0	30,2	31,9	5,8
20 διατροφῆς	18,6	26,0	51,8	3,6
21 ποτῶν	25,0	23,8	49,8	1,4
22 καπνοῦ	20,1	31,0	46,9	2,0
23 ὑφαντικῶν εἰδῶν	37,3	36,0	23,5	3,2
24 εἰδῶν ἐνδυμασίας - ὑποδήσεως	31,3	35,4	26,3	7,0
25 ξύλου καὶ φελλοῦ	27,0	26,3	36,7	10,0
26 ἐπιπλῶν	29,1	33,2	22,1	5,6
27 χάρτου	22,8	25,8	45,8	5,6
28 ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων	41,2	25,8	25,8	7,2
29 δερμάτος	39,5	38,4	17,7	4,4
30 ἐλαστικοῦ - πλαστικῶν εἰδῶν	26,4	29,5	42,3	1,8
31 χημικῶν προϊόντων	27,3	31,6	38,8	2,3
32 παραγωγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος	45,5	27,1	26,6	0,8
33 προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν	30,6	26,7	39,1	3,6
34 βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων	43,9	30,6	24,9	0,6
35 προϊόντων ἐκ μετάλλου	31,0	28,0	31,0	10,0
36 μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν	43,2	25,1	15,4	16,3
37 ἠλεκτρικῶν εἰδῶν	30,7	30,1	28,6	10,6
38 μεταφορικῶν μέσων	49,3	29,0	12,0	9,7
39 λοιπῶν εἰδῶν	23,4	34,6	35,4	6,6

ΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.

Ἀρρενες. Ἡ ποσοστία κατανομή τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀρρένων ἐργατῶν, κατὰ βαθμίδας ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως καὶ νέους ἐργάτας, ἐμφανίζει τὸ ἐξῆς σχῆμα: εἰδικευμένοι 41,4%, ἡμειδικευμένοι 29,8%, ἀνειδίκευτοι 22,6%, νέοι 6,2%. Ἐκ τῆς κατανομῆς αὐτῆς δεικνύεται ὅτι οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται ὑπερέχουν ἐναντι τῶν ἡμειδικευμένων κατὰ 39%, ἐναντι τῶν ἀνειδίκευτων κατὰ 83,2%. Ἡ ὑψηλότερα τιμὴ συγκεντρώσεως τῶν ἀρρένων εἰδικευμένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ἐκτυπώσεων - ἐκδόσεων (52%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον καπνοῦ (43,3%) καὶ τῶν ἀνειδίκευτων εἰς τὸν κλάδον ποτῶν (37,2%). Τέλος, ἡ αὐτὴ τιμὴ συγκεντρώσεως διὰ τοὺς νέους ἐργάτας ἐπισημαίνεται εἰς τὸν κλάδον ἐπιπλῶν (16,5%). Ἡ χαμηλότερα τιμὴ συγκεντρώσεως τῶν ἀρρένων εἰδικευμένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ἐπιπλῶν (31%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν (25,4%) καὶ τῶν ἀνειδίκευτων εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (11,4%).

Ὑψηλὴν συμμετοχὴν ἀρρένων εἰδικευμένων ἐργατῶν ἐμφανίζουν οἱ κλάδοι ὑφαντικῶν εἰδῶν (51,5%), μεταφορικῶν μέσων (49,6%), δερμάτος (48,7%), πα-

ραγώνων πετρελαίου και άνθρακος (47,5%), βασικών μεταλλουργικών (44,1%), μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών (43,7%), χημικών (42,4%). Η συμμετοχή των ήμειδικευμένων εργατών είναι ύψηλή εις τους κλάδους δέρματος (39,4%), λοιπών ειδών (38,4%), ειδών ένδυμασίας και υποδήσεως (33,6%), επίπλων (33,4%), ελαστικού-πλαστικών (33,1%). Τέλος, σημαντικήν συμμετοχήν εις άνειδικεύτους άρρενας εργάτας εμφανίζουν οι κλάδοι προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτων (34,5%), διατροφής (33,7%), χάρτου (33,2%).

Θήλεις. Η κατανομή του όλικου πληθυσμού των θηλέων εργατών κατά κλιμάκία επαγγελματικής ειδίκευσεως μορφοποιεί το έξης περίγραμμα: άνειδικευτοι 47,3%, ήμειδικευμένοι 30,9%, ειδικευμένοι 16,8%, νέαι 5,0%. Έκ της κατανομής αυτής δεικνύεται ότι αι άνειδικευτοι εργάτριαι είναι τριπλάσιαι των ειδικευμένων και υπερέρχουν των ήμειδικευμένων κατά 53%. Ειδικότερον, εκ της αντιπαβολής της σχέσεως του λόγου μεταξύ άρρένων και θηλέων εργατών, κατά κλιμάκία επαγγελματικής ειδίκευσεως, μορφοποιούνται αι επόμεναι σχέσεις: οι ειδικευμένοι άρρενες υπερέρχουν των ειδικευμένων θηλέων κατά 2,5 φορές και όστερον των μὲν ήμειδικευμένων κατά 0,6%, των δὲ άνειδικεύτων κατά 52,2%. Καταδεικνύεται, συνεπώς, ότι το άπασχολούμενον εργατικόν δυναμικόν εις τους τομείς της βιομηχανίας-βιοτεχνίας άποτελείται κατά το πλείστον εκ βοηθητικού προσωπικού.

Πίναξ 14. Κατανομή άρρένων εργατών κατά κλάδους παραγωγής και βαθμίδας ειδίκευσεως, εις ποσοστά τοις εκατόν

Κλάδοι	Ειδικευμένοι	Ήμειδικευμένοι	Άνειδικευτοι	Νέοι
2-3 Σύνολον κλάδων βιομηχανίας:	41,4	29,8	22,6	6,2
20 διατροφής	31,6	32,1	33,7	2,5
21 ποτών	32,0	27,0	38,0	3,0
22 καπνού	40,0	43,0	17,0	—
23 ύφαντικών ειδών	51,5	26,5	19,8	2,2
24 ειδών ένδυμασίας-υποδήσ.	41,8	33,5	11,9	6,5
25 ξύλου και φελλού	32,9	28,0	30,0	9,1
26 επίπλων	31,0	33,4	19,0	16,6
27 χάρτου	33,3	30,0	33,2	3,5
28 έκτυπώσεων-εκδόσεων	52,0	27,0	15,0	6,0
29 δέρματος	48,7	39,4	8,6	3,3
30 ελαστικού-πλαστικών ειδών	38,7	33,3	26,1	1,9
31 χημικών προϊόντων	42,6	27,5	28,0	1,9
32 παραγ. πετρελαίου και άνθρ.	47,5	28,6	23,2	0,7
33 προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτων	35,7	26,8	34,5	3,0
34 βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	44,1	31,0	24,3	0,6
35 προϊόντων εκ μετάλλου	38,8	28,5	22,0	10,7
36 μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών	43,7	25,4	14,5	16,4
37 ηλεκτρικών ειδών	36,3	29,3	22,6	11,8
38 μεταφορικών μέσων	49,6	29,3	11,4	9,7
39 λοιπών ειδών	37,0	38,4	19,2	5,4

Πίναξ 15. Κατανομή θηλέων εργατών κατά κλάδους παραγωγής και βαθμίδας ειδίκευσεως, εις ποσοστά τοις εκατόν

Κλάδοι	Ειδικευμένοι	Ήμειδικευμένοι	Άνειδικευτοι	Νέαι
2-3 Σύνολον κλάδων βιομηχανίας:	16,8	30,9	47,3	5,0
20 διατροφής	4,1	19,3	71,7	4,9
21 ποτών	—	12,1	85,3	2,6
22 καπνού	5,0	21,5	70,7	2,8
23 ύφαντικών ειδών	31,2	40,0	25,2	3,6
24 ειδών ένδυμασίας και υποδήσεως	20,4	36,6	35,6	7,4
25 ξύλου και φελλού	9,4	21,0	56,8	12,8
26 επίπλων	2,5	30,0	64,7	2,8
27 χάρτου	6,7	20,0	65,0	8,3
28 έκτυπώσεων-εκδόσεων	5,4	22,0	62,2	10,4
29 δέρματος	12,4	35,0	44,4	8,2
30 ελαστικού και πλαστικών ειδών	6,4	23,4	68,2	2,0
31 χημικών προϊόντων	10,0	36,1	51,1	2,8
32 παραγώνων πετρελαίου και άνθρακος	—	—	—	100,0
33 προϊόντων εκ μη μεταλλικών όρυκτων	5,6	26,2	60,8	7,4
34 βασικών μεταλλουργικών προϊόντων	11,8	7,8	77,6	2,8
35 προϊόντων εκ μετάλλου	6,3	26,2	59,5	8,0
36 μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών	5,1	6,0	88,9	—
37 ηλεκτρικών ειδών	13,8	32,7	46,6	6,9
38 μεταφορικών μέσων	14,1	—	85,9	—
39 λοιπών ειδών	3,3	28,8	59,3	8,6

Η μεγίστη τιμή ειδικευμένων εργατριών αντιστοιχεί εις τον κλάδον ύφαντικών ειδών (31,2%) και ή έλαχίστη εις τον κλάδον λοιπών ειδών (3,3%). Η μεγίστη τιμή των ήμειδικευμένων αντιστοιχεί εις τον κλάδον ύφαντικών ειδών (40%) και ή έλαχίστη εις τον κλάδον μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών (6%). Τέλος, ή μεγίστη τιμή των άνειδικεύτων αντιστοιχεί εις τον κλάδον μηχανών και συσκευών εκτός ηλεκτρικών (89%) και ή έλαχίστη εις τον κλάδον ηλεκτρικών ειδών (46,6%). Άξιον ιδιαιτέρας σημειώσεως είναι ότι ή άνειδικευτος εργασία των θηλέων δεικνύει ύψηλόν ποσοστόν συμμετοχής εις όλους τους κλάδους παραγωγής, κυμαινόμενον από 51,1% (κλάδος χημικών προϊόντων) έως 86,3% (κλάδος ποτών) (εξαίρεσει της μεγίστης και έλαχίστης τιμής). (βλ. πίνακας 14 και 15).

γ. σχέσεις οικονομικών προς δημογραφικο-κοινωνικά χαρακτηριστικά

ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ. Ός ήδη ανέφερθη, το άπόλυτον ύψος της άμοιβής εργασίας των εργατών εξαρτάται και εκ του φύλου και της ηλικίας των. Γενικώς, ή άμοιβή εργασίας των

ἀρρένων ἐργατῶν εἶναι ὑψηλότερα τῆς τῶν θηλέων, παραλλήλως δὲ ἡ τῶν νέων ἐργατῶν εἶναι χαμηλότερα τῆς τῶν ἀνειδικευτῶν. Βάσει τῶν δεδομένων τῆς διεξαχθείσης κατὰ τὸν μήνα Ὀκτωβρίου 1966 ἐρεῦνης ἡ μέση ἐβδομαδιαία ἀμοιβὴ τῶν ἀρρένων εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι ὑψηλότερα τῆς ἀντιστοίχου τῶν θηλέων κατὰ 61,2%, τῶν ἡμειδικευμένων κατὰ 65,8% καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν κατὰ 45,6%.¹ Τέλος, οἱ νέοι ἐργάται, λόγῳ ἡλικίας, ἔχουν χαμηλότεραν ἀμοιβὴν ἐργασίας ἔναντι τῶν ἀνειδικευτῶν κατὰ 67,9% (βλ. πίνακα 16).

Πίναξ 16. Ὑψος ἐβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν κατὰ φύλον καὶ ἐπαγγελματικὴν εἰδικευσιν, εἰς δραχμάς, κατὰ τὸν μήνα Ὀκτώβριον 1966

Εἰδικευσίς	Ἀμοιβὴ ἐργατῶν Ἀρρένων	Θηλέων	Ὑπεροχὴ ἀρρένων
Εἰδικευμένοι	840	521	319
Ἡμειδικευμένοι	632	381	251
Ἀνειδικευτοὶ	467	321	146
«Νέοι»	231	216	17
			61,2% 65,9% 45,5% 6,9%

ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ. Πλὴν τῶν δημογραφικῶν χαρακτηριστικῶν, ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας ἐπιδρῶν καὶ τὰ κοινωνικά χαρακτηριστικά. Μεταξὺ αὐτῶν ἰδιαίτεραν σπουδαιότητα διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀπολύτου ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἔχει ἡ ἐπαγγελματικὴ εἰδικευσίς τῶν. Αἱ ἐπιδράσεις τῶν κοινωνικῶν χαρακτηριστικῶν ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας ἐξετάζονται κατωτέρω.

Σχέσις λόγου ἀμοιβῆς ἐργασίας καὶ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως. Ἡ καθ' ὕψους διαφορὰ τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλιμάκια ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, ἐκφράζει τὸν βαθμὸν τάξεως τῆς τεχνικῆς ἐπιμορφώσεως ἐκάστης κατηγορίας ἐργατῶν. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας (ἐβδομαδιαίας ἀποδοχοῦ) καὶ τοῦ κλιμακίου ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἐρεῦνης τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1966, προκύπτουν αἱ ἑξῆς διαπιστώσεις:

(α) Ἡ σχέσις τοῦ λόγου μεταξὺ τοῦ μέσου ὕψους ἐβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν (ἀρρένων καὶ θηλέων) τῆς κατηγορίας τῶν εἰδικευμένων πρὸς τὴν τῶν ἡμειδικευμένων μορφοῦται εἰς 1,50 : 1, πρὸς δὲ τὴν τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς 2,18 : 1. Ἡ αὕτη σχέσις μεταξὺ ἡμειδικευμένων καὶ ἀνειδικευτῶν εἶναι 1,45 : 1. Αἱ σχέσεις αὗται τοῦ λόγου δεικνύουν ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι ὑψηλότερα ὡς πρὸς μὲν τὴν ἡμειδικευμένων κατὰ 50%, ὡς πρὸς

δὲ τῶν ἀνειδικευτῶν κατὰ 118%. Τέλος, ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν ἡμειδικευμένων ὑπερέχει τῆς ἀντιστοίχου τῶν ἀνειδικευτῶν κατὰ 45%.

(β) Κατὰ φύλον, ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν εἰδικευμένων ἀρρένων ἐργατῶν πρὸς τὴν τῶν ἡμειδικευμένων μορφοποιεῖ σχέσιν λόγου 1,33 : 1, ἐνθ' πρὸς τὴν τῶν ἀνειδικευτῶν 1,80 : 1. Ὡσαύτως, ἡ σχέσις τοῦ λόγου τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ ἡμειδικευμένων πρὸς ἀνειδικευτῶν εἶναι 1,35 : 1. Εἰς τὰς θήλεις, ἡ σχέσις τοῦ λόγου τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας, μεταξὺ εἰδικευμένων καὶ ἡμειδικευμένων, ἀνέρχεται εἰς 1,37 : 1, μεταξὺ δὲ τῶν εἰδικευμένων καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς 1,62 : 1. Τέλος, ἡ σχέσις τοῦ λόγου τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ ἡμειδικευμένων καὶ ἀνειδικευτῶν ἐργατριῶν μορφοῦται εἰς 1,19 : 1.

(γ) Ἐκ τῶν ὥς ἄνω σχέσεων τῶν λόγων τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας κατὰ φύλον δεικνύεται ὅτι τὸ ἄνοιγμα μεταξὺ εἰδικευμένων καὶ ἡμειδικευμένων εἶναι σχετικῶς ὑψηλόν, ἐνθ' εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν εἰδικευμένων καὶ ἀνειδικευτῶν εἶναι λίαν ὑψηλόν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἡ ἀπόστασις τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ εἰδικευμένων καὶ ἀνειδικευτῶν ἀρρένων εἶναι σαφῶς μεγαλύτερα ἔναντι τῆς ἀντιστοίχου τῶν αὐτῶν κλιμακίων ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως τῶν θηλέων. Ἡ τοιαύτη ἀπόστασις δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἀρρενεῖς εἰδικευμένοι ἐργάται ἔχουν ὑψηλότεραν τεχνικὴν ἐπιμόρφωσιν ἔναντι τῶν ἐργατριῶν τῆς αὐτῆς κατηγορίας.

Πίναξ 17. Μέσον ὕψος ἐβδομαδιαίων ἀποδοχῶν τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλιμάκια εἰδικεύσεως καὶ φύλον, εἰς δραχμάς

Ἑπαγγελματικὴ εἰδικευσίς	Μέσον ὕψος ἐβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας		
	Σύνολον	Ἀρρένων	Θηλέων
Εἰδικευμένοι	807	840	521
Ἡμειδικευμένοι	538	632	381
Ἀνειδικευτοὶ	371	467	321

Σχέσις ἀμοιβῆς ἐργασίας, ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως καὶ οἰκογενειακῆς καταστάσεως. Τὸ σχῆμα τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως τῶν ἐργατῶν (ἀρρένων καὶ θηλέων) ἐπιδρᾷ, ὡσαύτως, ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν. Οἱ ἐγγάμοι ἀπολαμβάνουν ὑψηλότερας ἀμοιβῆς ἔναντι τῶν ἀγάμων, λόγῳ παροχῆς εἰδικῶν ἐπιδομάτων. Οὗτω, αἱ μέσαι ἐβδομαδιαῖαι ἀποδοχαὶ τῶν ἐγγάμων εἰδικευμένων ἐργατῶν εἶναι ὑ-

Πίναξ 18. Μέσον ὕψος ἐβδομαδιαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας ἐργατῶν, κατὰ οἰκογενειακὴν κατάστασιν καὶ ἐπαγγελματικὴν εἰδικευσιν, εἰς δραχμάς

Ἑπαγγελματικὴ εἰδικευσίς	Ἐγγαμοί	Ἀγάμοι	Ὑπεροχὴ ἐγγάμων
Εἰδικευμένοι	842	688	154
Ἡμειδικευμένοι	558	503	55
Ἀνειδικευτοὶ	386	359	27
			22,4% 10,9% 7,5%

1. Βλέπε Σ. Χατζόγλου, Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν μισθωτῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν κατὰ τὰ ἔτη 1965-1967. Τὸ «χάσιμα» τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας μεταξὺ τῶν φύλων, Ἀθῆναι 1969.

ψηλότερα των αντίστοιχων των αγάμων κατά 22,4%, αϊ των ήμειδικευμένων εγγάμων έναντι των αγάμων κατά 10,9% και των άνειδικευτών κατά 7,6%. Κατά φύλον, ή ύπεροχή είναι αισθητή εις την περίπτωση των άρρένων και σχεδόν ανεπαίσθητος εις τας θήλεις. (πίναξ 18).

δ. άμοιβή εργασίας εργατών

ΟΛΙΚΑΙ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑΙ ΑΠΟΔΟΧΑΙ. Αϊ όλικαί έβδομαδιαίαι άποδοχοί των εργατών συνιστούν γραμμικά συναρτήσεις του άριθμού των άπασχολουμένων προσώπων και του ύψους της άμοιβής εργασίας των, αϊ όποιαι σχετίζονται λίαν ισχυρώς. Αϊ όλικαί, συνεπώς, άποδοχοί των εργατών μορφοποιούν κατά κλάδους παραγωγής διάφορα ύψη, ή δέ διαφορά αυτών όφείλεται, κατά κύριον λόγον, εις τού διάφορον ύψος του άριθμού των άπασχολουμένων εργατών εις έκαστον κλάδον της παραγωγής. Έκ της έπόψεως αυτής, οϊ κλάδοι της βιομηχανίας-βιοτεχνίας σχηματοποιούν ίδιαν κλίμακα ιεραρχήσεως, ή όποια εμφαίνει τού ύψος άπασχολήσεως έκάστου κλάδου οικονομικής δραστηριότητος.¹

Αϊ κατά κεφαλήν, αντίθετως, άμοιβαι των εργατών αποτελούν μεγέθη εκφράζοντα την μισθολογικήν συγκρότησιν έκάστου των κλάδων της παραγωγής. Τά ύψη των μεγεθών αυτών συνθέτουν έτέραν κλίμακα ιεραρχήσεως του ύψους των άμοιβών εργασίας των εργατών κατά κλάδους παραγωγής της βιομηχανίας-βιοτεχνίας. Ή τοιαύτη κλίμαξ δεικνύει την καταβαλλομένην υπό έκάστου κλάδου άμοιβήν κατά εργάτην. Ούτω, διακρίνονται οϊ κλάδοι της βιομηχανίας-βιοτεχνίας κατά σειράν τάξεως, έξ έπόψεως ύψους καταβαλλομένων άμοιβών. Ή μορφοποιουμένη κλίμαξ ιεραρχήσεως έξχει καθολικόν χαρακτήρα διά τας πάσης εισοδηματικής τάξεως χώρας.² Τά μεγέθη του ύψους των άμοιβών κατά κεφαλήν εργάτων είναι δεκτικά συγκρίσεων τόσον διακλαδικώς όσον και έν σχέσει πρός χαρακτηριστικά τινα, τά όποια έπηρέάζουν τού ύψους της τοιαύτης άμοιβής εργασίας των εργατών. Τοιαύτα χαρακτηριστικά είναι, κατ' άρχήν, αϊ ειδικεύσεις και ό κλάδος ειδικεύσεως. Έπί τούτων ακολουθεί ιδιαίτερα άνάλυσις.

ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ. *Ειδικευμένοι εργατάι.* Ή ύψηλότερα τιμή μέσον έβδομαδιαίων άμοιβών των ειδικευμένων εργατών καταβλήθη υπό του κλάδου έκτυπώσεων-έκδόσεων και ή χαμηλότερα

υπό του κλάδου ειδών ένδυμασίας-ύποδήσεως. Ή σχέσις του λόγου των άμοιβών κατ' εργάτην, διά τούς δύο αυτούς κλάδους, μορφοϋται εις 2,2 : 1. Άναλυτικώτερον, ή κλίμαξ ιεραρχήσεως των κλάδων βιομηχανίας-βιοτεχνίας, έξ έπόψεως ύψους σειράς καταβαλλομένων άμοιβών, παρουσιάζει τού άκόλουθον σχήμα:

(α) Κλάδοι με τας ύψηλότερας άμοιβάς. Ήψηλότεραι: έκτυπώσεων-έκδόσεων, λοιπών βιομηχανιών, βασιικών μεταλλουργικών. Έξ ίσου ύψηλαί: παραγωγών πετρελαίου-άνθρακος, ποτών, χημικών προϊόντων, μεταφορικών μέσων, μηχανών και συσκευών έκτός ηλεκτρικών. Όλιγώτερον ύψηλαί: προϊόντων έκ μη μεταλλικών όρυκτών, ελαστικού-πλαστικών, βιομηχανίας διατροφής.

(β) Κλάδοι με τας χαμηλότερας άμοιβάς. Χαμηλότεραι: ειδών ένδυμασίας και ύποδήσεως, ύφαντικών ειδών. Έξ ίσου χαμηλαί: επίπλων, ξύλου και φελλού, δέρματος. Όλιγώτερον χαμηλαί: καπνού, προϊόντων έκ μετάλλων, ηλεκτρικών ειδών, χάρτου.

Ήμειδικευμένοι-άνειδικευτοι. Ή ύψηλότερα τιμή των μέσων έβδομαδιαίων άμοιβών των ήμειδικευμένων και άνειδικευτών καταβλήθη υπό του κλάδου βασικών μεταλλουργικών προϊόντων και ή χαμηλότερα υπό του κλάδου ειδών ένδυμασίας και ύποδήσεως. Ούτω, ή σχέσις του λόγου μεταξύ μεγίστης και ελάχιστης τιμής άμοιβής εργασίας μορφοϋται εις 2 : 1 διά τούς ήμειδικευμένους και εις 1,9 : 1 διά τούς άνειδικευτους.

Άξίον σημειώσεως είναι ότι ή σειρά τάξεως της άμοιβής εργασίας κατά κλάδους παραγωγής μεταβάλλεται τόσον εις την κατηγορίαν των ειδικευμένων και ήμειδικευμένων όσον και εις έκείνην μεταξύ ήμειδικευμένων και άνειδικευτών. Χαρακτηριστικώς αναφέρεται ότι ό κλάδος με την μεγίστην τιμήν άμοιβής εργασίας διά τούς ειδικευμένους εργάτας υποβιβάζεται εις την έκτην θέσιν εις την κατηγορίαν των ήμειδικευμένων και εις την ένάτην εις την κατηγορίαν των άνειδικευτών. Αϊ μεταβολαι αύται είναι σύνδρομα αποτελέσματα της ειδικής σπουδαιότητος την όποιαν αϊ έν λόγω κατηγορίαι επαγγελματικής ειδικείσεως έχουν κατά κλάδον της οικονομικής δραστηριότητος.

ΣΧΕΣΙΣ ΟΡΟΜΙΣΘΙΟΥ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Τό μέσον όρομίσθιον των εργατών και ό μέσος όρος των άμειβομένων ώρών εργασίας αποτελούν παράγωγα μεγέθη όμοιαγ ή πρός τά σχετικά πρωτογενή τοιαυτά. Τά μεγέθη αυτά έμφανίζουν κυμάνσεις, κατά περίπτωσιν, έκ της επιδράσεως ειδικών χαρακτηριστικών, έγγενών εις την άτομικότητα των εργατών.

Μέσον όρομίσθιον των εργατών. Ή μεγίστη τιμή του όρομίσθιου των ειδικευμένων εργατών άντιστοιχεί εις τόν κλάδον έκτυπώσεων-έκδόσεων, τών δέ ήμειδικευμένων και άνειδικευτών εις τόν κλάδον βασι-

1. Βλέπε Σ. Χατζόγλου, *Ή διάθροσις της άμοιβής εργασίας των μισθωτών εις την βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν κατά τά έτη 1965-1967*, κλίμαξ ιεραρχήσεως των κλάδων παραγωγής έξ έπόψεως όλικών άποδοχών, σελ. 40, Αθήναι 1969.

2. Βλέπε Σ. Χατζόγλου, *Ή διάθροσις της άμοιβής εργασίας των μισθωτών εις την βιομηχανίαν-βιοτεχνίαν*, κλίμαξ ιεραρχήσεως της μισθολογικής συγκροτήσεως των κλάδων παραγωγής, σελ. 27, Αθήναι 1969.

κῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων. Ἡ ἐλαχίστη τιμὴ τοῦ ὁρομισθίου διὰ μὲν τοὺς εἰδικευμένους καὶ ἡμειδικευμένους ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ὑφαντικῶν εἰδῶν, διὰ δὲ τοὺς ἀνειδικετούς εἰς τὸν κλάδον εἰδῶν ἐνδύμαστος καὶ ὑποδήσεως. Αἱ διαφοραὶ μεταξὺ μεγίστων καὶ ἐλαχίστων ὁρομισθίων, κατὰ σειρὰν τάξεως ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, εἶναι: 126, 60 καὶ 76 εἰς ποσοστὰ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐκάστης κατηγορίας εἰδικεύσεως. (πίνεξ 19).

Πίναξ 19. Μέγιστον καὶ ἐλάχιστον ὕψος τοῦ ὁρομισθίου κατὰ κλάδους βιομηχανίας-βιοτεχνίας καὶ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, εἰς δραχμὰς

Κλάδοι	Εἰδικεύσεις	Μέγιστον ὕψος	Ἐλάχιστον ὕψος
<i>μὲ ὑψηλότερον ὁρομισθίον</i>			
ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων	εἰδικευμένοι	27	
βασικῶν μεταλλουργικῶν	ἡμειδικευμένοι	16	
βασικῶν μεταλλουργικῶν	ἀνειδικετοὶ	14	
<i>μὲ χαμηλότερον ὁρομισθίον</i>			
ὑφαντικῶν εἰδῶν	εἰδικευμένοι	12	
ὑφαντικῶν εἰδῶν	ἡμειδικευμένοι	10	
εἰδῶν ἐνδύμαστος-υποδήσεως	ἀνειδικετοὶ	8	

Μέσος ἀριθμὸς ἐβδομαδιαίων ὥρων ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Ἡ μεγίστη τιμὴ ὥρων ἐργασίας τῶν ἐργατῶν ἐβδομαδιαίως ἀντιστοιχεῖ διὰ μὲν τοὺς εἰδικευμένους ἐργάτας εἰς τὸν κλάδον ποτῶν, διὰ δὲ τοὺς ἡμειδικευμένους καὶ ἀνειδικετούς εἰς τοὺς κλάδους βασικῶν μεταλλουργικῶν προϊόντων καὶ παραγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος, ἀντιστοίχως. Ἀντιθέτως, ἡ ἐλαχίστη τιμὴ, διὰ τοὺς εἰδικευμένους ἀντιστοιχεῖ εἰς τοὺς κλάδους ἐπίπλων, δερμάτος, διὰ τοὺς ἡμειδικευμένους εἰς τὸν κλάδον ἐπίπλων καὶ διὰ τοὺς ἀνειδικετούς εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς. Αἱ διαφοραὶ μεταξὺ μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ὥρων ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ σειρὰν τάξεως ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, μορφοποιοῦνται ὡς ἀκολουθεῖ: 25,16 καὶ 23,7 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ἐλαχίστου. (πίνεξ 20).

Πίναξ 20. Μέγιστον καὶ ἐλάχιστον ὕψος ὥρων ἐβδομαδιαίας ἐργασίας τῶν ἐργατῶν, κατὰ κλάδους βιομηχανίας-βιοτεχνίας καὶ ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως

Κλάδοι	Εἰδικεύσεις	Μέγιστον ὕψος	Ἐλάχιστον ὕψος
<i>μὲ ὑψηλότερας ὥρας ἐργασίας</i>			
ποτῶν	εἰδικευμένοι	55	
βασικῶν μεταλλουργικῶν	ἡμειδικευμένοι	51	
παραγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος	ἀνειδικετοὶ	47	
<i>μὲ χαμηλότερας ὥρας ἐργασίας</i>			
ἐπίπλων-δερμάτος	εἰδικευμένοι	44	
ἐπίπλων	ἡμειδικευμένοι	39	
διατροφῆς	ἀνειδικετοὶ	43	

Τὸ εἰσοδήμα τῶν ἐργατῶν. Ἐκ τοῦ γινόμενου τῶν μεγεθῶν «μέσου ὁρομισθίου» καὶ «μέσου ὁρου ὥρων ἐβδομαδιαίας ἀπασχολήσεως» τῶν ἐργατῶν μορφοῦται συνοπτικὴ εἰκὼν τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν, ἐκ τῆς ὁποίας καταδεικνύεται ἡ ἰδιαίτερα εὐνοϊκὴ θέσις τῆς τάξεως τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπαγγελματικῶν εἰδικεύσεων. Τοῦτο συμβαίνει, διότι οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται πλὴν τῆς ὑψηλότερας ὁριαίας ἀμοιβῆς ἐργασίας ἔχουν καὶ περισσότερας ὥρας ἀπασχολήσεως ἔναντι τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται ὅτι οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται ὑπερέχουν εἰς ὥρας ἀπασχολήσεως ἐργασίας ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἡμειδικευμένους κατὰ 5,6%, ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἀνειδικετούς κατὰ 15,8%. Παραπλησία κατὰστάσις μορφοῦται καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἡμειδικευμένων ἐργατῶν, ἔναντι τῶν ἀνειδικετῶν, ἐνθα διαπιστοῦται ὑπεροχὴ εἰς ὥρας ἀπασχολήσεως ἐργασίας κατὰ 9,7%.

Ἐκτός τοῦ παράγοντος τῆς ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως τῶν ἐργατῶν, τὸ εἰσοδήμα τῶν ἐπηρεάζουν καὶ οἱ παράγοντες: φύλον, οἰκογενειακὴ κατὰστασις καὶ ἀρχαιότης εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, καίτοι ἡ ἐπίδρασις τῶν δύο τελευταίων ἔχει συμπληρωματικὸν χαρακτήρα, ὡς ἀπεδείχθη εἰς προηγούμενον σημεῖον τοῦ παρόντος ἀθροῦ.

Οὕτω, κύριος παράγων μορφοποιήσεως τοῦ ὕψους ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν παρὰμνεῖ ἡ ἐπαγγελματικὴ εἰδικεύσις. Τὸ ὕψος ὅμως τοῦτο διαβαθμίζεται ἀναλόγως πρὸς τὴν τεχνολογικὴν δομὴν τῶν κλάδων παραγωγῆς. Οὕτω, οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται τῆς λεγομένης «βαρεῖας βιομηχανίας»¹ λαμβάνουν ὑψηλότεραν ἀμοιβὴν ἔναντι ἐκείνων τῆς «ἐλαφρᾶς βιομηχανίας».² Ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν οἱ κλάδοι ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων καὶ λοιπῶν εἰδῶν, ἐνθα δι' εἰδικούς λόγους εἰς τὸν πρῶτον κλάδον καὶ διὰ τὴν ἀπαιτουμένην ἄκραν ἐξειδικεύσιν εἰς ἐνίοις ὑποκλάδους τοῦ κλάδου λοιπῶν εἰδῶν διαμορφοῦνται ὑψηλαὶ ἀμοιβαί, ὑπερέχουσαι ἐκείνων τῶν ὑπολοίπων κλάδων παραγωγῆς τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ. Ἀρχαιότης εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ ἀρχαιότης εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐκλιμακώθη εἰς τέσσαρας χρονικάς περιόδους: 0-4 ἔτη, 5-10 ἔτη, 11-20 ἔτη, 21 ἔτη καὶ ἀνω. Ἡ κλιμάκωσις αὕτη δεικνύει ὅτι οἱ ἐργάται μὲ ὑπερσεῖαν 21 ἔτη καὶ αὐτὸ ὑπερέ-

1. Ὡς κλάδοι τῆς βαρεῖας βιομηχανίας χαρακτηρίζονται οἱ ἐξῆς: βασικῶν μεταλλουργικῶν, μεταφορικῶν μέσων, προϊόντων ἐκ μετάλλου, παραγῶν πετρελαίου καὶ ἄνθρακος, χημικῶν προϊόντων, ηλεκτρικῶν εἰδῶν, χάρτου, μηχανῶν καὶ συσκευῶν ἐκτός ηλεκτρικῶν, προϊόντων ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν.

2. Ὡς κλάδοι τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας χαρακτηρίζονται οἱ ἐξῆς: εἰδῶν διατροφῆς, ποτῶν, κυπλοῦ, ὑφαντικῶν εἰδῶν, εἰδῶν ἐνδύμαστος-υποδήσεως, ξύλου καὶ φελλοῦ, ἐπίπλων, ἐκτυπώσεων-ἐκδόσεων, δερμάτος, ἐλαστικῶν-πλαστικῶν, λοιπῶν εἰδῶν.

χουν εις άποδοχάς έναντι των έργατων με ύπηρεσίαν 0-4 έτη κατά 85,6% και έναντι έκείνων με 11-20 έτη κατά 16,6%. Οί εργάται με ύπηρεσίαν 11-20 έτη ύπερέχουν εις άποδοχάς έναντι έκείνων με 5-10 έτη κατά 16%. Τέλος, αισθητή διαφορά άποδοχών διαπιστοϋται εις τούς εργάτας με ύπηρεσίαν 5-10 έτη έναντι έκείνων με 0-4 έτη (ύπεροχή κατά 37,3%). Αί διαφοραί των άποδοχών αναλόγως πρὸς τήν αρχαιότητα δεικνύουν ότι ή σχέσις εργοδοσίας και εργασίας καθίσταται διαχρονικῶς άποδοτικωτέρα δι' άμφότερα τά μέρη. Τήν άποδοσιν αὐτήν επηρεάζει ή ύψηλότερα άμοιβή των εργατών, κατά κλιμάκια αρχαιότητος εις τήν επιχείρησιν. Η διαπίστωσις αὐτή είναι εξαιρετικῆς σημασίας, διότι άντανακλᾷ φαινόμενον κοινωνικῆς ύφης, σχετιζόμενον με τήν κοινωνικοοικονομικήν ανάπτυξιν. (πίναξ 21).

Πίναξ 21. Διαφορά άποδοχών των εργατών αναλόγως τῆς αρχαιότητός των

Αρχαιότης	Έβδομαδιαία άποδοχαί	Διαφορά
0-4 έτη	485	—
5-10 έτη	666	37,3%
11-20 έτη	772	16,0%
21 έτη και άνω	900	16,6%

Οικογενειακή κατάσταση. Η οικογενειακή κατάσταση του εργάτου επιδρά επί του σχηματισμοϋ του εργατικού εισοδήματος. Η επίδρασις αὐτή είναι σημαντική διά τούς άρρενας και άνεπαισθητος διά τὰς θήλεις. Τὸ εισόδημα των εγγάμων (άρρένων και θηλέων) είναι ύψηλότερον από δ,τι των άγάμων (κατά 46,6%) και των έν χηρεία και διαζευξί (κατά 50,6%). Επίσης, ύπεροχήν εμφανίζει τὸ εισόδημα των άγάμων (άρρένων και θηλέων) έναντι των χήρων και διεζευγμένων (κατά 2,3%). Κατά φύλον, οί έγγαμοί άρρενες εργάται ύπερέχουν εις άποδοχάς των άγάμων κατά 46,6% και των έν χηρεία και διαζευξί κατά 50,6%. Αί έγγαμοί θήλεις ύπερέχουν των άγάμων κατά 0,8%, ύστεροϋν δὲ των χήρων και διεζευγμένων κατά 2,6%. (πίναξ 22).

Πίναξ 22. Άμοιβαι των εργατών αναλόγως τῆς οικογενειακῆς αὐτῶν καταστάσεως, εις δραχμάς (1966)

Οικογενειακή κατάσταση	Έβδομαδιαία άποδοχαί	
Αγαμοί (άμφότερα τὰ φύλα)	451	
άρρενες		524
θήλεις		378
Έγγαμοί (άμφότερα τὰ φύλα)	661	
άρρενες		755
θήλεις		381
Χήροι και διεζευγμένοι (άμφότερα τὰ φύλα)	439	
άρρενες		678
θήλεις		388

Ε. ΤΕΛΙΚΑΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ και πορίσματα

Έκ των προηγούμενων περιγραφών και αναλύσεων προκύπτουν ώρισμένοι διαπιστώσεις διατυπώνται δὲ πορίσματα διά τήν επίδρασιν των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών εις τὸν σχηματισμὸν τοϋ ύψους άμοιβῆς εργασίας των εργατών.

ΤΕΛΙΚΑΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

(α) Η συμμετοχή εις τὸ άπασχολούμενον έν τῇ βιομηχανία-βιοτεχνία εργατικὸν δυναμικὸν τοϋ μὲν άρρενος πληθυσμοϋ άνέρχεται εις 62%, τοϋ δὲ θήλεος εις 38%. Η συμμετοχή των θηλέων εμφανίζει αύξουσαν τάσιν διαχρονικῶς. Πράγματι, εκ τῆς συγκρίσεως των άπογραφικῶν δεδομένων των ετών 1961 (Μαρτίου 19) και 1951 (Απριλίου 7) προκύπτει αύξησης τοϋ εργατικοϋ δυναμικοϋ των θηλέων κατά 55% έναντι των άρρένων. Η ύψηλότερα αύξησις των θηλέων όφείλεται, μεταξϋ άλλων, και εις τήν ύπεροχήν τοϋ θήλεος πληθυσμοϋ, συνολικῶς μὲν κατά 5%, εις δὲ τήν Περιφέρειαν Πρωτεύουσας κατά 8%.

(β) Η συμμετοχή τοϋ θήλεος εργατικοϋ δυναμικοϋ ηδὲξήθη αισθητῶς εις τὸν μὴ γεωργικὸν τομέα τῆς παραγωγῆς. Η πλέον ουσιώδης αύξησις επραγματοποιήθη εις τούς κλάδους πωλητῶν και ύπαλλῆλων γραφείου, τεχνικῶν και συναφῶν επαγγελμάτων, ὡς και τὸν κλάδον λοιπῶν υπηρεσιῶν.

(γ) Κατά κλάδους παραγωγῆς, τὸ άρρεν εργατικὸν δυναμικὸν ύπερέχει εις ὅλους τούς κλάδους πλην των ύφαντικῶν ειδῶν, ειδῶν ένδυμασίας-υποδήσεως, καπνοϋ, ένθα ή συμμετοχή των θηλέων είναι ύψηλότερα. Η μεγίστη τιμή συμμετοχῆς των άρρένων αντιστοιχεί εις τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (99%) και ή των θηλέων εις τὸν κλάδον ύφαντουργικῶν ειδῶν (70%).

(δ) Αί επικρατέστεραι ηλικίαί τὸσον των άρρένων ὡσον και των θηλέων εις τὸ εργατικὸν δυναμικὸν άντιστοιχοϋν εις τήν ομάδα των 25-44 ετών (άρρενες 52%, θήλεις 45%). Αναλυτικότερον, αἱ θήλεις εμφανίζουν ύψηλότερα ποσοστά εις τὰς ομάδας ηλικιῶν 10-18 ετών και 19-24 ετών, ένθι οί άρρενες εις τὰς ομάδας ηλικιῶν 24-44 ετών και 45 ετών και άνω.

Κοινωνικά χαρακτηριστικά

(α) Οί έγγαμοί εργάται ύπερέχουν των άγάμων εις τὸ σύνολον τῆς κατανομῆς δι' άμφοτέρα τὰ φύλα (άγαμοί 45,8%, έγγαμοί 51,8%). Κατά φύλον, οί μὲν έγγαμοί άρρενες άποτελοϋν τὸ 62,4% τοϋ ὅλικοϋ των πληθυσμοϋ, αἱ δὲ θήλεις τὸ 34,3%.

(β) Αἱ έν χηρεία θήλεις εργάτριαι ύπερέχουν αισθητῶς των άντιστοιχῶν άρρένων εργατών. Η ύπεροχή αὐτή, προφανῶς, όφείλεται εις τήν διαφοράν ηλικίας συνάψεως γάμου μεταξϋ των φύλων. Αἱ θήλεις

νυμφεύονται εἰς ἡλικίαν μικροτέραν τῶν ἀρρένων. Συγκεκριμένως, ὑπελογίσθη ὅτι εἰς τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ αἱ θήλειες νυμφεύονται κατὰ 4,1 ἔτη νεότερα τῶν ἀρρένων. Ἡ διαφορὰ αὐτῆς τῆς ἡλικίας τῶν θηλέων ἔναντι τῶν ἀρρένων εἰς τὰς ἀστικές περιοχὰς ἀνέρχεται εἰς 5,6 ἔτη.

(γ) Ἐξ ἐπόμεως προστασίας μελῶν τῶν νοικοκυριῶν, ἡ μεγίστη τιμὴ ἀντιστοιχεῖ εἰς νοικοκυριὰ μὲ δύο μέλη καὶ ἡ ἐλαχίστη εἰς νοικοκυριὰ μὲ τέσσαρα μέλη. Ἀξίον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὅτι τὰ νοικοκυριὰ ἄνευ προστατευμένων μελῶν ἀποτελοῦν τὸ 58% τοῦ συνόλου τούτων: τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ ποσοστὸν δεικνύει τὴν σημειωθείσαν κάμψιν τῆς μέσης συνθέσεως τῶν νοικοκυριῶν. Πράγματι, ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀπογραφικῶν δεδομένων πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1961 (Μαρτίου 19) καὶ τοῦ 1951 (Ἀπριλίου 7) προκύπτει μείωσις τῆς ὥς ἄνω συνθέσεως κατὰ 5,2% εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης καὶ κατὰ 4,9% εἰς τὰς λοιπὰς ἀστικές περιοχὰς. Τέλος, ἡ μείωσις τῆς μέσης συνθέσεως οἰκογενείας εἶναι ὑψηλότερα εἰς τὰς ἡμιστικές καὶ τὰς ἀγροτικές περιοχὰς (5,7%).

(δ) Ἐξ ἐπόμεως επαγγελματικῆς εἰδικέσεως, προηγείται τὸ ἄρρεν φύλον καὶ ἔπεται τὸ θῆλυ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν εἰδικευμένων. Οὕτω, ἐνθ' οἱ ἄρρενες μετέχουν κατὰ 41,4% ἐντὸς τοῦ ὅλκου πληθυσμοῦ αὐτῶν, αἱ θήλειες μετέχουν κατὰ 16,8%. Συνεπῶς, ἡ σχέσις τοῦ λόγου μεταξύ εἰδικευμένων ἀρρένων πρὸς θήλειες εἶναι 2,5 : 1. Χαρακτηριστικῶς σημειοῦται ὅτι ἡ μεγίστη τιμὴ τῶν εἰδικευμένων θηλέων ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον ὑφαντικῶν εἰδῶν (31,4%) καὶ ἡ ἀμέσως χαμηλότερα εἰς τὸν κλάδον εἰδῶν ἐνδυμασίας-υποδήσεως (20,4%). Ἡ συμμετοχὴ εἰδικευμένων θηλέων εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους παραγωγῆς κυμαίνεται ἀπὸ 14,1% (κλάδος μεταφορικῶν μέσων) ἕως 2,6% (κλάδος ἐπίπλων).

(ε) Ἡ μεγίστη τιμὴ τῶν εἰδικευμένων ἀρρένων ἐργατῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (49,3%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον δερματοσ (38,4%) καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς (51,8%). Ἀντιθέτως, ἡ ἐλαχίστη τιμὴ συμμετοχῆς ἀντιστοιχεῖ: τῶν εἰδικευμένων ἀρρένων εἰς τὸν κλάδον διατροφῆς (18,6%), τῶν ἡμειδικευμένων εἰς τὸν κλάδον ποτῶν (23,8%) καὶ τῶν ἀνειδικευτῶν εἰς τὸν κλάδον μεταφορικῶν μέσων (12%).

Κοινωνικὰ καὶ οικονομικὰ χαρακτηριστικά

Οἱ ἔγγαμοι ἐργάται λαμβάνουν ὑψηλότεραν ἀμοι-

βὴν ἔναντι τῶν ἀγάμων. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀμοιβῆς εἶναι ὑψηλότερα διὰ τοὺς εἰδικευμένους καὶ χαμηλότερα διὰ τοὺς ἀνειδικευτοὺς. Κατὰ φύλον, ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀρρένων ἐγγάμων ἔναντι τῶν ἀγάμων εἶναι σημαντικῶς ὑψηλότερα, ἐνθ' μεταξύ θηλέων ἐγγάμων καὶ ἀγάμων εἶναι ἐλαχίστη. Χαρακτηριστικῶς σημειοῦται ὅτι ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐβδομαδιαίων ὥρων ἐργασίας τῶν ἀρρένων εἶναι ὑψηλότερος εἰς τοὺς ἐγγάμους καὶ χαμηλότερος εἰς τοὺς ἀγάμους, ἐνθ' ἀντιθέτως, ὁ αὐτὸς μέσος ὅρος τῶν ὥρων ἐργασίας τῶν θηλέων εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὰς ἀγάμους καὶ μικρότερος εἰς τὰς ἐγγάμους.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

(α) Τὸ φύλον καὶ ἡ βαθμὶς ἐπαγγελματικῆς εἰδικέσεως τῶν ἐργατῶν συνιστοῦν αἰτία διαφοροποιήσεως τοῦ ὕψους τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας των. Οὕτω, οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται λαμβάνουν ὑψηλότερας ἀποδοχὰς λόγῳ τεχνολογικῆς ἐνημερώσεως καὶ συνεπῶς μεγαλύτερας συμβολῆς τῶν εἰς τὸ παραγωγικὸν κύκλωμα ἐργασίας.

(β) Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν ἐργατῶν βαίνουν αὐξανόμενα παραλλήλως πρὸς τὴν ἡλικίαν. Ἡ τάσις αὐτὴ εἶναι συνεχῆς μὲν διὰ τοὺς ἄρρενας εἰς τὰς περιγραφείσας ομάδας ἡλικιῶν, ἀσυνεχὴς δὲ διὰ τὰς θήλειες, διαπιστουμένης κάμψεως ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 45 ἐτῶν καὶ ἀνω.

(γ) Αἱ ἀμοιβαὶ ἐργασίας αἱ καταβαλλόμεναι ὑπὸ τῶν οικονομικῶν μονάδων τῆς *βαθείας βιομηχανίας* εἶναι ὑψηλότεραι τῶν καταβαλλομένων ὑπὸ τῶν οικονομικῶν μονάδων τῆς *ελαφρᾶς βιομηχανίας*. Ἡ διαφοροποίησις αὐτῆς τῶν ἀμοιβῶν εἶναι συνάρτησις τῆς τεχνολογικῆς δομῆς ἐκάστης βιομηχανικῆς μονάδος.

(δ) Τὸ θῆλυ ἐργατικὸν δυναμικόν, εἰς τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τούτου, εἶναι νεωτέρας ἡλικίας ἢ τὸ ἄρρεν. Ἡ σύνθεσις αὐτῆς δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ θήλειες εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας εἰς μικροτέραν ἡλικίαν ἔναντι τῶν ἀρρένων, ἀποχωροῦν δὲ ἐξ αὐτῆς ἑνωρίτερον.

(ε) Ἡ εἰσροὴ τοῦ θήλεος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας εἶναι, μεταξύ ἄλλων, καὶ συνέπεια τῆς ὀργανικῆς δομῆς τῶν παραγωγικῶν μονάδων. Πράγματι, διεπιστώθη ὅτι ἡ ἀπασχόλησις τῶν θηλέων εἶναι συνδεδεμένη μὲ ὀρισμένους κλάδους οικονομικῆς δραστηριότητος τῶν ὁποίων ἡ παραγωγικὴ ὑφὴ προστιδίδει εἰς τὴν γυναικείαν φύσιν.